

Fig. 1. Kirken i landskabet set fra nord. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *The church in the landscape seen from the north*.

DREJØ KIRKE

SUNDS HERRED

Kirken er opført o. 1535 af øens 13 gårdmænd, og samme år udstedte Christian III et kaldsbrev, der udnævnte Niels Hansen til sognepræst.[1] Tidligere hørte Drejø under Ærøskøbing, og ifølge traditionen blev beslutningen om at bygge en kirke taget, efter at en båd med to dåbsbørn var sunket og de ombordværende druknet.[2] Beboerne skal desuden have søgt †kapellet på Korshavn ved Avernakø (Sallinge Hrd.), før de fik egen kirke.[3]

1555 blev øerne Skarø, Hjortø og Birkholm henlagt til Drejø Sogn. Beboerne på de tre øer, der tidligere lå til henholdsvis Øster Skerninge (s. 1964), Bjerreby (s. 2703) og Humble (Langelands Sønder Hrd.), skulle fremover have kirken på Drejø som deres rette sognekirke og yde tiende til præsten der.[4] O. 1570 var der 13 gårde på Drejø, seks på Skarø, to på Hjortø og tre på Birkholm.[5] 1964 blev Birkholm udskilt af sognet og henlagt til Marstal Sogn.

Kongen ejede kirken, men af et kaldsbrev 1632 fremgår, at kaldsretten (*jus vocandi*) lå hos sognets beboere.[6] 1667 blev Drejø sammen med bl.a. Avernakø solgt til Anne Holgersdatter Rosenkrantz, enke efter Otte Krag til Egeskov (1611-66).[7] *Patronatsretten* og dermed i praksis ejendomsretten til kirken forblev hos kongen, til den 1687 blev tilskødet Valdemar Christoffer Gabel til Hvidkilde som vederlag for et tilgodehavende, hans afdøde far havde haft hos kronen.[8] 1725 måtte Gabel dog afhænde Hvidkilde til kongen på grund af skatterestancer,[9] der straks efter videresolgte det til Johan Lehn.[10] Kirken fulgte herefter Hvidkilde, der 1781 sammen med Nielstrup og Lindskov blev ophøjet til baroniet Lehn, til den 1916 overgik til *selveje*.[11] Selve Drejø var 1766 blevet tilskødet Preben Brahe til Hvedholm.[12]

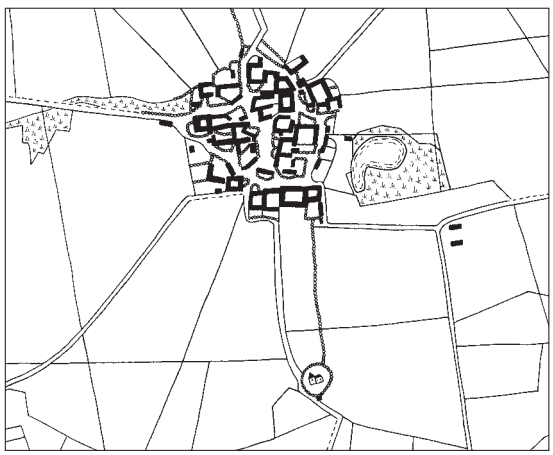
Sagn. Man begyndte først at bygge kirken midt i byen, men om morgenen var alt flyttet til øens syd-

Fig. 2. Kirken og kirkegården set fra sydvest. Sylvest Jensen Luftfoto 1939. I KB. – *The church and churchyard seen from the south west.*

østlige hjørne. Man flyttede det tilbage, men næste morgen var det atter flyttet ud af byen, og derfor blev kirken opført der.[13]

Før man fik egen kirke hensatte beboerne om vinteren, når isen hverken kunne briste eller bære, kisterne med deres afdøde i Drejø Skov, til man kunne få dem overført til Ærøskøbing.[14]

Omtrent midt mellem Fyn, Tåsinge og Ærø ligger Drejø. Kirken er opført for sig selv i en lavning på den sydvestlige del af øen (fig. 1). Ca. 200 m nord for kirken findes Drejø By, og syd for den er der flere vådområder. Kirkens placering blev muligvis valgt, da grunden ikke var egnet til dyrkning.

Den rektangulære *kirkegård* er resultatet af to udvidelser, 1836 og 1887, siden det første matrikelkort over øen blev udarbejdet 1792 (jf. fig. 3). Den omtrent cirkulære kirkegård på kortet er formentlig den oprindelige udstrækning; den vestlige afgrænsning langs Kirkevejen, som buer let mod sydøst, er den eneste oprindelige strækning, som kan genfindes i dag. Udvidelserne mod nord og syd i 1800-tallet gav kirkegården sit nu-

Fig. 3. Matrikelkort. 1:10.000. Målt af Hans Severin Faber 1792, tegnet af Freerk Oldenburger 2020. – *Cadastral map.*

værende areal.[15] En planlagt kirkegårdsudvidelse 1932 blev så vidt vides ikke realiseret.[11]

Hegn. Kirkegården er omgivet af *stendiger* til alle sider.[16] †*Hegn*. I 1660'erne blev 'kirkemuren' rettet op og repareret flere gange.[17] Udvidelsen 1836 blev omgivet af en ny 'ringmur'.[18] 1862 nævnes kirkegårdens stengærde.[11] 1928 skulle jorden på det vestre dige afgraves, og i anden halvdel af 1900-tallet blev partier af digerne løbende omsat.[11] 2004-07 blev østdiget renoveret.[11]

Indgange. Kirkegården har kun en enkelt indgang: I det vestlige dige lidt nord for tårnet er der en *køreport*, tegnet af Ejnar Mindedal Rasmussen 1951 og magen til indgangspartiet på Skarø (s. 2876).[19] Den består af to granitpiller, hvorpå der hænger to tremmelåger af træ. Med dette lågeparti blev indgangen flyttet længere mod nord end tidligere indgange (jf. ndf.).

†*Indgange*. En muret indgang formentlig i det vestlige dige blev 1666 repareret med 800 mursten, 200 tagsten og to læster kalk.[20] Muligvis samme portal omtales 1837, da en bue over kirkeporten var faldet ned,[21] og 1862 bestod indgangen, som trængte til at blive repareret, af murede piller med stakitlåger af træ.[11] Den blev sandsynligvis udskiftet med et lågeparti af træ (jf. fig. 2); det var formentlig eg.[22] 1919 blev der anskaffet to nye indgangslåger,[23] og en støbejernsport blev indsat 1940.[24] 1949 var hovedindgangen brøstfældig, og den blev udskiftet to år senere (jf. ovf.).[11]

I det vestre dige, hvis etableringstidspunkt ikke kendes, blev en lille låge fjernet 1929 og hullet lukket.[25] En indgang med en malet låge blev 1938 indsat i det nordvestlige hjørne til et nødtørftshus (jf. ndf.) og kirkens †*brandredskaber*.[26]

†*Kirkerist*. En kirkerist skulle repareres 1664.[17]

Bygninger på kirkegården. Mod nordvest er der 1989 opført en *graverbygning*, tegnet af arkitekt Lars Mindedal, af hvidmalet træ med tag belagt

Fig. 4. Kirken og kirkegården set fra sydøst, o. 1900. Foto i Drejø Sogns Lokalarkiv. – *The church and churchyard seen from the south east, c. 1900.*

Fig. 5. Kirken set fra sydøst. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *The church seen from the south east.*

med røde vingetegl.[27] Nord for bygningen er der en *materialeplads*.

†*Bygninger på kirkegården*. 1576 omtales en *klokkestabel*, »træværket«, som †klokken (s. 2859) hang i.[28] Et *nødtørfts-*, *redskabs-* og *kulhus* blev opført 1923 i kirkegårdens nordvestlige hjørne (jf. fig. 2); det blev sandsynligvis nedrevet 1989 (jf. ovf.).[25] Det var grundmuret med tegltag og cementpudset som kirken (s. 2831).[11] 1930 omtales en *brønd* på kirkegården; den gav ikke vand 1942.[11] En ny brønd skulle 1950 graves øst for nødtørftshuset.[29]

Beplantning. Langs med digets inderside står der en række lindetræer plantet 1917-18, som oprindeligt har omkranset kirkegården mod syd, øst og nord; de nordlige blev fældet 2014-15. På yderside af diget mod vest står en række røn, plantet 1937 og 1952.[25]

†*Beplantning*. 1824 blev kirkegården planeret og 'smukt anlagt'.[18] En krans af asketræer omkransede kirkegården indtil 1917-18 (jf. ovf.).[25] 1964 blev de sidste asketræer mod vest fældet.[11]

BYGNING

Kirken, som er opført o. 1535, var oprindeligt et langhus på ca. 18,5 m. I første tredjedel af 1600-tallet blev bygningen udvidet flere gange. Sandsynligvis 1615 blev et langhuskor tilføjet ved østenden, og et våbenhus blev opført mod syd. 1628-29 blev der opsat hvælv i skibet, og et samtidig planlagt tårn må være opført over vestenden på denne tid. 1875 blev kirken kraftigt restaureret og cementpudset. Pudsen blev fjernet fra facaderne 1986, mens bagmurene endnu er overpudsede; ingen ældre bygningsdetaljer kan derfor observeres indvendig. Kirkens længdeakse har en let orientering mod nord.

Grundplan. Den ældste kirke fra o. 1535 var et rektangulært langhus, ca. 18,5 m langt og ca. 8 m bredt (jf. fig. 6).[30] Den nuværende triumfmur var langhusets afslutning mod øst, mens vestgavlen nu indgår i tårnets vestmur (jf. s. 2829).[31]

Materiale og teknik. Langhuset er opført af rå og kløvede kampesten lagt i en grov kalkmørtel (jf. fig. 68); i langmurene er de største sten lagt

nederst. Murene er bevaret ca. 2,8 m i højden, og de oprindelige gesimser fjernet 1875 (s. 2831).[32] 1853 omtales kirken som 'lav'.[33] Vinduerne og formentlig syddøren har vanger og stik af store, røde teglsten (jf. ndf.).[34]

Døren mellem våbenhuset og skibet er kirkens oprindelige og eneste indgang (fig. 8-9).[35] Den er kraftigt pudset og muligvis ombygget 1875 (s. 2831), men kan have sin oprindelige form. Døren er fladbuet og falset i facaden; i bagmuren har den rette vanger.

Vinduer. Af langhusets sandsynligvis oprindelige vinduer er der bevaret et enkelt i sydfacaden; det er tilmuret med renæssancesten muligvis ved opsættelsen af hvælvene (fig. 16; s. 2829). Vinduet har fladbuet binderstik, og vangerne er kun syv skifter høje. Øvrige vinduer på sydsiden er fjernet ved indsættelsen af flere faser vinduer i senere perioder (s. 2834). Det nuværende vestvindue fra 1875 (s. 2831) har erstattet et ældre †vindue,[36] men hvorvidt det var oprindeligt, kan ikke afklares. Der har øjensynligt ikke været vinduer på langhusets nordside.

Indre. I kirkens indre var der formentlig ikke en bygningsmæssig adskillelse mellem kor og skib. 1628-29 erstattede hvælvene (s. 2829) et fladt †*træloft*.

Taggavle. I tårnets vestmur kan der være bevaret rester af langhusets oprindelige vestgavl af kampesten (jf. fig. 13).[37] Langhusets østlige †taggavl blev antagelig nedtaget 1615 ved opførelsen af langhuskoret (s. 2828).

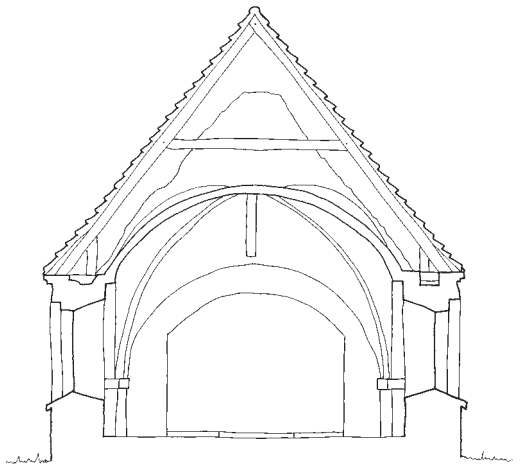

Fig. 7. Tværsnit. 1:150. Målt af Lars Mindedal 1985, suppleret og tegnet af Pia K. Lindholt 2020. – *Cross section*.

Eftermiddelalderlige tilføjelser. Det oprindelige langhus fik fire tilføjelser, som sandsynligvis blev opført over første tredjedel af 1600-tallet. Et *langhuskor* blev sandsynligvis 1615 føjet til langhusets østende, hvorved det oprindelige langhus blev skib. Et *våbenhus* er sandsynligvis bygget, inden et *tårn* blev rejst over skibets vestende, og to *hvælv* blev opsat i skibet 1628-29. Deres kvadratiske form tyder på, at hvælvene og tårnet er planlagt samtidig.

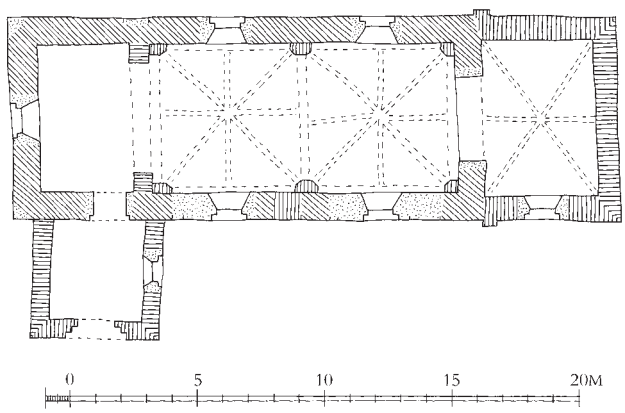

Fig. 6. Grundplan. 1:300. Målt af Lars Mindedal 1985, suppleret og tegnet af Pia K. Lindholt 2020. Signaturforklaring s. 9 – *Ground plan. Key on p. 17.*

Langhuskor. Sandsynligvis 1615 blev et langhuskor rejst ved langhusets østgavl (fig. 5).[38] Det er jævnbredt med langhuset og opført i røde renæssancesten lagt i krydsskifte. Ved sammenføjningen til skibet blev der både mod nord og syd rejst en rektangulær støttepille belagt med røde vingetegl (jf. fig. 5). På sydsiden var sandsynligvis et oprindeligt †vindue, hvis form ikke kendes. Det er erstattet af flere senere vinduer, senest 1875 (s. 2831). Korbuen, som blev brudt gennem den oprindelige østgavl og var rundbuet (jf. fig. 24), blev ombygget 1875 (s. 2831). Koret er dækket af et lavt, seksdelt ribbehvælv med halvstensribber begyndende ved gulvet og flade kapper (jf. fig. 25), som hviler på vederlag i murene.[39] Langhuskorets gavltrekant er muret som de øvrige mure, dog er der i bagmuren også benyttet mindre kampesten. Kamtakker fra 1875 (s. 2831) har erstattet svungne taglinjer (fig. 20).[40] Fire pinakler prydede trekanten mod nord; mod syd har der sandsynligvis været tilsvarende.

Våbenhus. Ud for skibets syddør blev der opført et rektangulært våbenhus (fig. 12). Det er placeret, så det sandsynligvis respekterede et vindue på skibets sydfacade (jf. s. 2834). Langmurene er af råt kløvede kampesten, mens sydgavlen er opført af renæssancesten (ca. 24×12×7 cm) lagt i krydsskifte; gesimserne er fra 1875 (s. 2831). I syd er bevaret de falsede vanger af en oprindelig dør, hvis stik sammen med gavltrekanten er ommuret 1875 (jf. ndf.); dørens stik var muligvis fladbuet (jf. fig. 19). Et nyt vindue fra 1875 har erstattet et muligvis oprindeligt †vindue midt for våbenhusets østmur; dets form kendes ikke.[41] Tilbygningens bagmure er som resten af kirken cementpudsede, og den er dækket af et fladt træloft fra 1875. Den oprindelige †gavltrekant havde svungne linjer og seks eller syv små pinakler (jf. fig. 19).

Fig. 8-9. Døren mellem våbenhus og skib (s. 2827). 8. Set mod nord. 9. Set mod syd. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Door between porch and nave. 8. Looking north. 9. Looking south.*

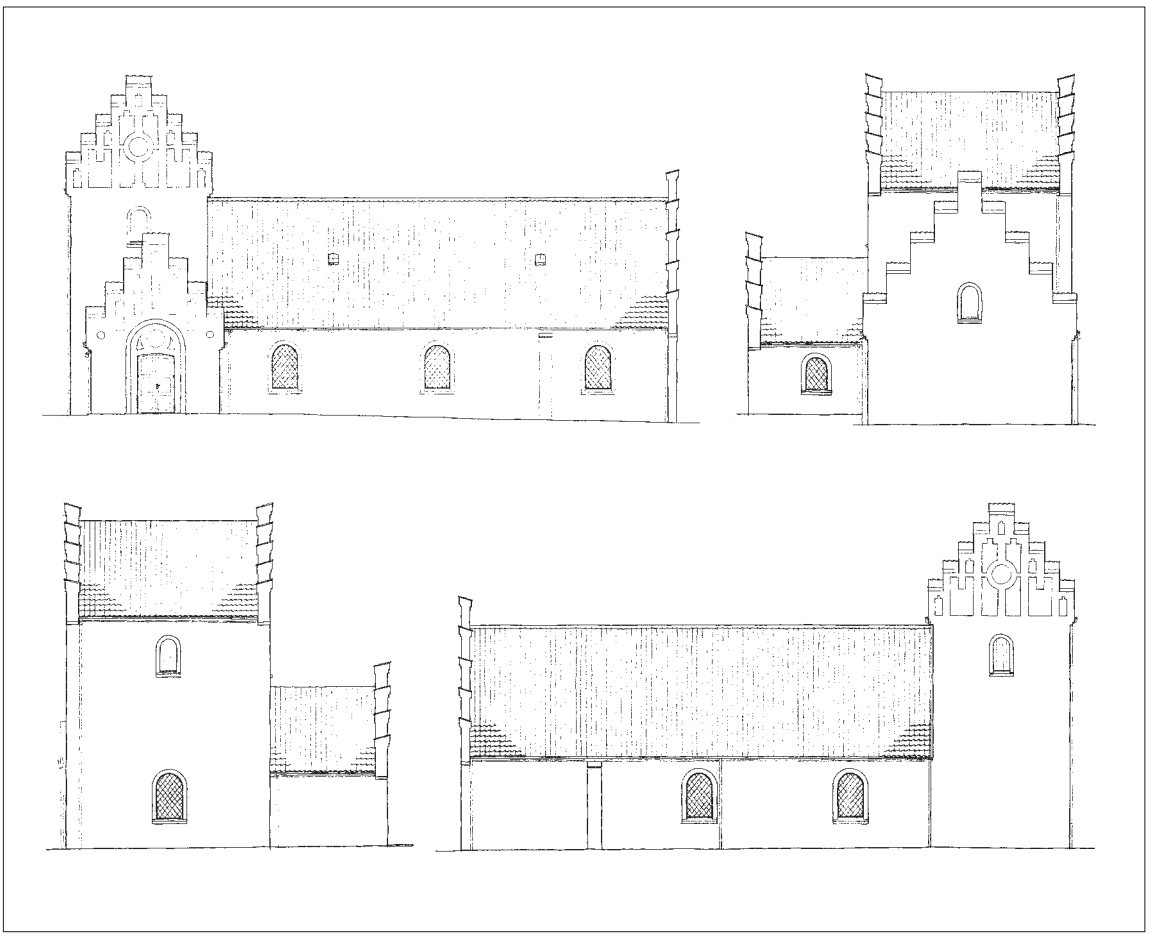

Fig. 10a-d. Opstalter af kirkens facader. a. Syd. b. Øst. c. Vest. d. Nord. Målt og tegnet af Lars Mindedal 1985. I NM. – *Elevations of the church facades. a. South. b. East. c. West. d. North.*

Hvælv i skibet. 1628-29 blev der indsat to ottedelte ribbehvælv af middelalderlig type i skibet ved Jacob Murermester.[42] De kvadratiske hvælv er sandsynligvis planlagt samtidig med tårnet (jf. ndf.), da dettes arkademur støtter det vestligste hvælv (jf. fig. 51). Hvælvene er muret af røde renæssancesten magen til korets; en meget grov kalkmørtel er benyttet til opmuringen. Seks polygonale piller med to skifter høje kragbånd bærer de helstensbrede, rundbuede skjold- og gjordbuer.[43] Ribberne er halvstensbrede, og kapperne er halvstenstykke, flade og muret i et ujævnt sildebensmønster.[44] Hvælvene er højere end korets hvælv (jf. fig. 18).

Tårnet, som omtales første gang 1663,[17] er sandsynligvis opført o. 1630 samtidig med hvælvene (jf. ovf.). Det er forhøjet med 2 m 1875 (s. 2831). Den rektangulære bygningsdel er opført oven på skibets vestende, som derved blev tårnrum. Derover er der kun et enkelt stokværk – klokkestokværket. Tårnet er bygget af rå og kløvet kamp samt røde renæssancesten (ca. 25×12×6,5 cm) lagt i krydsskifte.[45] Antagelig ved opførelsen af tårnet er skibets hjørner mod vest ommuret i renæssancesten. En arkademur, som er tyndere end kirkens ydermure (ca. 0,8 m mod ca. 1,1 m), opdeler det oprindelige langhus i skib og tårnrum (jf. fig. 6); den brede arkade er rundbuet. Tårnrummet er dækket af et fladt loft fra 1875 (s. 2831), og et fladt †træloft har altid dækket rummet. Adgangen til klokkestokværket er ved en trappe fra 1875 i våbenhuset (jf. s. 2831), og den

oprindelige adgang var muligvis fra †vestpulpituret (s. 2856); adgangen, formentlig gennem en lem i loftet, omtales 1862.[11] I klokkestokværket kendes et enkelt †glamhul mod nord (jf. fig. 71), tilmuret med gule normalsten 1875 (s. 2831), og der var et tilsvarende mod syd. Glamhullerne kan have været spidsbuede (jf. fig. 19). Tårnets taggavle blev nedtaget 1875 (s. 2831), men havde muligvis en frise i gesimshøjde, fem højblændinger og var afsluttet med kamtakker (jf. fig. 19).

Fig. 11. Koret set fra øst (s. 2828). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Chancel seen from the east.*

Eftermiddelalderlige reparationer og vedligeholdelser. 1664 blev gavlen mellem kirken og tårnet repareret, da den var 'faldet ned'.[17] Det er muligvis på dette tidspunkt, at et ca. 1 m bredt stykke murværk neden for tårnets nordøstlige hjørne blev omsat i røde teglsten (jf. fig. 71). 1667 var kirken i dårlig stand,[17] og hvælvene blev repareret og stabiliseret med en bjælke og tre jernstænger; derudover blev der brugt 800 mursten og 100 tagsten. 1670 var kirken stadig brøstfældig, et vindue i tårnet var forsvundet, og taget manglede atter tagsten.[17] 1672 blev taget og vinduet repareret.[46]

O. 1768 omtales kirken som 'lav og smal' af 'stærkbrændte mursten' og kampesten og med hvælvinger og tårn. Koret og 'måske noget mere' omtales som nyere tilbygninger.[47] En istandsættelse blev foretaget 1779, hvilket genopsatte jernankre med årstallet på tårnets sydside vidner derom (jf. fig. 13). Arbejdernes omfang kendes ikke, men en †klokke (nr. 2) blev omstøbt samme år (s. 2859).

En †*kalkbænk* stod i våbenhuset 1808.[48] 1816-17 blev kirken hovedrepareret både ind- og udvendig af kirkeejeren baronesse Sophie Amalie Lehn.[49] Natten mellem den 15. og 16. februar 1818 var der et stormvejr, hvor tårnets nordvestlige side fra 'hældefaget' til den østre side faldt ned,[50] og tagbeklædningen blev stærkt ødelagt (jf. s. 2836).[51] 1853 beskrev biskop Engelstoft kirken som 'lav, hvælvet og godt vedligeholdt'.[33]

Restaurering 1875. Under herregården Hvidkildes ejerskab under Otto Ditlev Rosenørn-Lehn gennemgik kirken en omfattende restaurering ved arkitekterne Ove Petersen og Vilhelm Dahlerup, begge København.[52] Det mest markante ved ombygningen var overpudsningen af både facader og bagmure med cement.[53] Kirkens indre overflader har knivskarpe linjer, men den ydre berapning fjernedes 1986 (s. 2833). Langhusets mure blev forhøjet med ca. 1 m og fik nye falsede gesimser, hvorved de oprindelige gesimser blev nedtaget (jf. fig. 72). Murforhøjelsen er kun ca. 50 cm tyk, så der blev muret konsoller til at bære tagværket (jf. s. 2835).

Døren i våbenhusets sydmur fik nyt fladbuet stik i et rundbuet, dobbeltfalset spejl; i spejlets bund er der en cirkelblænding. Muligvis blev døren mellem våbenhuset og tårnrummet ombygget, men omfanget kendes ikke.

Kirken fik sine nuværende syv vinduer fordelt på et i korets sydmur, fire i skibet, et i tårnrummet mod vest og et i våbenhusets østmur. Vinduerne er rundbuede, falsede i facaden og smigede i bagmuren, og de har rundbuede støbejernsrammer.

I kirkens indre blev korbuen udvidet og gjort fladbuet (jf. fig. 24). Gulvene blev nylagt (s. 2834), og i hvælvene blev to 'korbuer', fire skjoldbuer, en ribbe og to kapper nedtaget og ommuret. På loftet blev hvælvene afstivet med murede konsoller over triumfmuren og gjordbuen.[54] I våbenhuset blev bjælkelaget fornyet og et nyt loft lagt derpå. En trætrappe til våbenhusets loft blev sandsynligvis opsat på dette tidspunkt, og derfra blev en fladbuet overdør gennembrudt til klokkestokværket.[55]

I langhusets østgavl blev der lavet en fladbuet falset luge til loftet, og gavltrekanten fik ni brynede kamtakker (jf. fig. 11). Våbenhusets gavltrekant blev

Fig. 12. Våbenhuset set fra syd (s. 2828). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Porch seen from the south.*

O R L
1875

Fig. 14. Kirken set fra nord. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *The church seen from the north.*

helt fornyet og fik to cirkelblændinger, fem højblændinger med trappestik, og syv brynede kamtakker belagt med røde vingetegl (fig. 12 og 70).

Tårnets mure blev forhøjet med ca. 2 m, og tre fladbuede og falsede glamhuller mod henholdsvis nord, syd og vest blev indsat (jf. fig. 71). To nye bjælkelag blev opsat, gipsloftet fornyet og klokkestokværket fik nyt gulv. Mod vest vidner jernankre, »O R L« og »1875«, om, at Otto Ditlev Rosenørn-Lehn var bygherre (jf. fig. 13). Gavltrekanterne mod nord og syd blev nyopført dekoreret med en central cirkelblænding, hvoromkring der er højblændinger med trappestik. Gavlene er afsluttet af ni brynede kamtakker belagt med røde vingetegl.

Tagværkerne og tagbeklædningen (s. 2835-36) over alle bygningsdele blev fornyet. 1890 omtales kirken som 'smukt restaureret'.[56]

Fig. 13. Tårnet set fra sydvest (s. 2829). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Tower seen from the south west.*

Cementpudsen på kirkens mure fæstnede ikke godt på facaderne, og både 1885, 1915, 1928 og 1956 blev den repareret.[57] 1966 var våbenhusets gavl utæt, 1978 var kamtakkerne på tårn og våbenhus revnede, og i begyndelsen af 1980'erne var der revner i hvælvene.[11]

Istandsættelse 1986. Ved en større istandsættelse af kirken blev facadernes cementpuds hugget af, da den fortsat havde løsnet sig fra murene (fig. 70-72).[11] Kamtakkerne på koret og våbenhuset blev delvist ommuret, da de var revnet fra murværket.[58] Tagværkerne blev repareret og beklædningen udskiftet (s. 2835-36).

Istandsættelse 2009-10. 2009 blev kirkens indre sat i stand. Vægge og hvælv blev afrenset,[59] hvorved der fremkom flere farvelag (jf. fig. 22, s. 2837).[60] Revner i vægge og hvælv blev repareret, gulvene blev omlagt og delvist fornyet (s. 2834), tagværket blev stabiliseret med stålwirer (s. 2835), og varmeanlægget blev renoveret (s. 2837). Inventaret blev ligeledes istandsat (s. 2839).

Fig. 15. Flere faser af tilmurede †vinduer vestligt i langhusets sydmur (s. 2834). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Phases of bricked up †windows westward in south wall of nave.*

Mørtelrelief. På bagmuren af tårnets søndre gavltrekant har en håndværker 1903 modelleret et højt relief af en person i profil (fig. 73), sandsynligvis en kvinde, iført hat med fjer, med langt hår og kjole. I højre hånd holdes et hjerte med initialerne »HCL«, »CT« og »HH« og i venstre en firkantet genstand. Både under og til venstre for personen er årstallet »1903«. Relieffet er placeret i en rektangulær, blåmalet ramme, som øverst har et malet ophæng.[61] Mørtelreliefferne blev udført af håndværkere, som arbejdede på kirken, og de kendes bl.a. fra kirken i Egense (s. 1919), Øster Skerninge (s. 1974) og i stort tal fra Nyborg Vor Frue (s. 934 ff.).

Gulvene i koret og skibet er fra 1875 og består af røde og gule, fladelagte teglsten med kvadratiske, sorte teglfliser imellem (jf. fig. 24); repareret 2009.[58] De er magen til gulvene i flere af kirkerne under Hvidkilde Gods.[62] Under pulpituret og i våbenhuset er der gule, kvadratiske fliser, som blev lagt 1875 af genbrugte sten; ligeledes repareret 2009. Under stolestaderne ligger fliser magen til, men de er muligvis først lagt 1932 (jf. ndf.).[11] Inden for alterskranken er der trægulv fra 1875. 1934 blev det gule murstenstrin mellem kor og skib lagt i stedet for et †cementtrin fra 1875 (jf. ndf.).[11]

†*Gulve.* 1666, 1669 og 1673 blev kirkens gulve omlagt, da de var sunket.[17] Gulvene blev også omlagt 1808.[63] 1862 var kirkens gulve belagt med 'brændte mursten'; det er de gule, kvadratiske fliser, som endnu findes i kirken (jf. ovf.).[11] 1915 var der bræddegulv under stolestaderne.[64] 1932 trængte gulvene til reparation.[11]

†*Vinduer.* I skibets sydfacade er der spor efter flere vinduer i mindst to faser. Af de tre ældste vin-

Fig. 16-17. 16. Tilmurede †vinduer i langhusets sydmur (s. 2827 og 2834). 17. Rundbuet †vindue østligt i langhusets sydmur, muligvis fra 16-1700-tallet (s. 2834). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *16. Bricked up †windows in south wall of nave. 17. Round-arched †window eastward in south wall of nave, possibly from 16-1700s.*

Fig. 18. Kirkens hvælv set mod øst. Forrest skibets østligste hvælv (s. 2829), bagest korets hvælv (s. 2828). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Vaulting looking east. Front, easternmost vault of nave. Back, vaulting of chancel.*

duer, som kan være indsat i 1600- eller 1700-tallet, findes henholdsvis to i skibets østligste fag og et vestligst i det vestlige fag (fig. 15-17); de er rundbuede og sat i teglsten. 1664 blev et vindue indsat på kirkens sydside.[17] 1803 havde kirken otte vinduer – fem nye med engelske trærammer og tre ældre med blyrammer; alle var forsynet med jernstænger.[48] 1815 og 1818 omtales de som 'små og mørke' og af forskellig størrelse, så nye ønskedes indsat for ensartethedens skyld.[48] I begyndelsen af 1820'erne ønskedes fem 'karmvinduer' stadig udskiftet.[48] Derefter erstattede seks vinduer, henholdsvis tre mod syd, to mod nord og et mod vest de ældre vinduer. De havde muligvis fladbuede stik (jf. fig. 19) med firkantede trærammer med små ruder.[11] Mod syd var skibets to vinduer placeret ca. 1 m østligere end de nuværende (fig. 15-16).[65]

Tagværker. Kirkens tagværker er opsat ved restaureringen 1875, repareret 1986.[58] Tømmer, som stadig var brugbart, blev genanvendt.[11] Alt er af fyr og tappet sammen. Over langhuset er der 14 spærfag med et hanebånd for hvert. Spærene har spærsko og -stivere, som hviler på murede konsoller fra 1875 (jf. fig. 18). Tagværket er nummereret i søndre side med romertal fra vest mod øst. Kraftige stålwirer, opsat 2009, forstærker konstruktionen, og derved kunne fire †krydsbånd nedtages.[58] Over våbenhuset er der fem spærfag med et hanebånd for hvert på nær det nordligste, som er fjernet (jf. s. 2833). Det fjerde spærfag fra syd har et tømmermærke med tre faner, så tømmeret er sandsynligvis genanvendt fra et ældre tagværk. Tårnets tagværk har syv fag ligeledes med et hanebånd for hvert fag. De er nummereret i vestsiden med romertal fra nord til syd.

†*Tagværker.* 1862 var tagværket af fyr, og der var 13 spærfag over langhuset, tre over våbenhuset og fem over tårnet.[11]

Klokkestolen af fyr er fra 1875.[11] På to remme står fire stolper og to lange krydsbånd, som bæ-

Fig. 19. Skitse af kirken set fra syd. Tegnet af Vilhelm Dahlerup o. 1875. I Danmarks Kunstbibliotek. – *Sketch of church seen from the south.*

rer to remme, hvorimellem klokken hænger (s. 2858). Mod nord og syd afstives konstruktionen af mindre krydsbånd og bindbjælker. 1843 blev en ældre †klokkestol repareret.[24]

Tagbeklædning. Kirkens sadeltage er dækket af røde vingetegl, oplagt 1986.[58]

†*Tagbeklædning*. 1663 blev der indkøbt 100 tagsten til tårnet,[17] og 1672 blev taget repareret (jf. s. 2830).[46] Ved stormvejret i februar 1818 (jf. s. 2831) blæste mange tag- og rygningssten af kirken, hvilket efterlod store huller i tagbeklædningen.[51] 1862 var kirkens tage beklædt med røde tagtegl, og i taget skulle der indsættes to vinduer eller fire glastagsten.[11] 1875 fik kirken ny tagbeklædning af tagtegl med syv jernvinduer.[11] 1942-43 var taget utæt både over skibet og tårnet, og 1967 var der hul i skibets tag nær tårnet.[11]

Fig. 20. Skitse af gavlkontur, formentlig på koret (s. 2828). Tegnet af Vilhelm Dahlerup o. 1875. I Danmarks Kunstbibliotek. – *Sketch of gable contour, probably on the chancel.*

Farveholdning. Kirken er hvidkalket ude og inde.

†*Farveholdning*. Ved restaureringen 1875 blev bagmurene pudset med et tykt cementlag, som blev kalket blåt.[66] Kirken hørte på dette tidspunkt under Hvidkilde Gods, og i flere andre kirker under godset er der fundet blå farvespor.[67] Både vægge, hvælvkapper og loftet i tårnrummet var blåkalkede, mens hvælvribberne, -buerne og pillernes kragbånd var hvide. På prædikestolens fod kan den blå farve genfindes i dag (fig. 21; s. 2851). Ved en senere kalkning af buerne var det hvide ført ca. 20 cm op på kapperne over buerne. 1915 omtales det, at cementpudsen var gul, og at kirken skulle have samme farve overalt. Det gule lag blev 2009 konstateret mellem det blå og nyere hvide kalklag.[68]

Opvarmning. Kirken opvarmes ved el, og der er varmerør under bænkene og pladeradiatorer i koret, ved tårnets vestvæg og i våbenhuset; alt opsat 1982.[69] 2009 blev radiatorerne nedtaget og genopsat, og enkelte i koret blev fornyet.[58]

†*Opvarmning*. 1888 overvejedes det at opsætte et varmeapparat i kirken, men det ville være vanskeligt at få det anbragt.[24] Kirken kunne opvarmes 1904, men apparatet skulle forbedres.[64] 1917 var der en kakkelovn i skibets østende og en i vestenden (jf. fig. 23).[11] De var itu i 1920'erne, og en del af den østlige ovn var blevet placeret på loftet.[70] 1932 skulle de stadig repareres eller kasseres; året efter blev et nyt varmeapparat, formentlig en koksfyret kalorifer, indsat i skibets vestlige ende mod syd.[25] Den var udbrændt 1982 og blev udskiftet og dens skorsten fjernet (jf. ovf.).[58]

Fig. 21. Rest af blåt farvelag på prædikestolens sokkel (s. 2837 og 2851). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Remains of blue paint on pulpit base.*

Fig. 22. Kalkmaleri på hvælvribbe og blåt farvelag på kapper i skibets vestlige fag (s. 2837). Foto Bendt Longmose Jakobsen 2009. Hos C&W Arkitekter. – *Wall painting on vault rib and blue coat of paint on severies in western bay of nave.*

1937 fik kirken indlagt *elektrisk lys*.[64] Kirken har *fortov* af mindre kampesten. Stien fra kirkegårdslågen til kirkedøren blev anlagt 2017.[11] Et †*fortov* nævnes 1932, og 1940 var der en stenbro.[11]

Kalkmaleri. Ved den indvendige istandsættelse 2009 fremkom der et enkelt kalkmaleri i *skibets vestre fag*, hvor cementpudsen fra 1875 var faldet af (gentildækket 2009).[60] På den nordlige transversalribbes underside var der under pudsen bevaret et sort rankeslyng (fig. 22). Maleriet blev formentlig malet ved hvælvenes opførelse 1628-29.

Fig. 23. Indre set mod øst, o. 1925. Ukendt fotograf. I NM. – *Interior looking east, c. 1925.*

INVENTAR

Oversigt. Den ældste inventargenstand er den usædvanlige gotiske døbefont af klæbersten med sekundært, formentlig sengotisk relief af en uidentificeret bispehelgen. Altertavlen er fra o. 1620-30, og prædikestolen er udført af Peder Snidker 1630. Fra tiden o. 1625-50 stammer også alterstagerne og dåbsfadet, der formentlig er af nederlandsk oprindelse. En jernbeslået pengeblok kan antagelig ligeledes henføres til 1600-tallet.

Altersættet er udført 1683 af Jesper Hansen Rust i Odense, mens oblatæsken er udført 1703 af Hans Nielsen Wolgast, København; den blev skænket til kirken af jomfru Christine Christensen ved reformationsfesten 1836. Fra 1700-tallet stammer antagelig også en knæleskammel, som ikke længere er i brug, et alterbordskrucifiks og et timeglas, der er fastgjort til prædikestolen.

I begyndelsen af 1850'erne blev et (†)altermaleri indføjet i renæssancealtertavlen. Det viser Jesus, der velsigner brødet, og er sandsynligvis udført af malermester Laurids Vilhelm Berth, Svendborg, som en kopi efter Carlo Dolcis maleri fra o. 1670. Muligvis er også præste- og degnestolene fra o. 1850, ligesom antagelig en klingpung. To pengebøsser er anskaffet o. 1860, sygesættet er udført 1863 af Anton Michelsen, København, og en alterkande fra Den kgl. Porcelænsfabrik er tilkommet 1879.

Fra den gennemgribende restaurering 1875 stammer alterbordet, alterskranken, stolestaderne og bænkene i våbenhuset, dørfløjen mellem våbenhuset og skibet, pulpituret og salmenummertavlerne. Klokken er støbt af B. Løw og Søn, København, i 1880 og en messehagel blev anskaffet 1893.

Kirkeskibet »Erna« er bygget o. 1900 og skænket 1925 af Viggo Topsøe-Jensen, København. To lysekroner og to små borde er formentlig fra tiden o. 1900-20 ligesom vinskummeskeen, der er udført 1919 af K. C. Hermann, København. Syvstagen er fra o. 1920-30, lysekronen i koret er udført hos kunstsmed Knud Eibye i Odense 1935, og en tremmedør, der er hensat på loftet, tilkom 1938. To præsterækketavler er muligvis sat op o. 1964.

Altermaleriet af Den tolvårige Jesus i templet er malet 1970 af Sven Havsteen-Mikkelsen. Det blev erhvervet og indsat i altertavlen i forbindelse med den seneste restaurering 2009, og herfra stammer også et antependium, udført af væver Hanne Vedel, samt knæleskamlen. Orglet er bygget 1998 af Th. Frobenius &

Fig. 24. Indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Interior looking east.*

Sønner, Kgs. Lyngby og Horsens. I nyere tid er desuden anskaffet fire brudestole og en præstestol.

Den nuværende *farvesætning* er bestemt ved restaureringen 2009. Altertavlen og prædikestolen står i afrenset træ med forgyldte, grå og sorte detaljer. Det yngre inventar er malet i grå nuancer, der på stolestaderne er suppleret med blå gavle med røde detaljer.[71] Den *ældre farvesætning* er stort set ukendt, men renæssanceinventaret har sandsynligvis haft polykrom staffering. I anden halvdel af 1700-tallet var stolestader og pulpitur sortmalet med hvide lister.[47] 1875 blev det nye inventar egetræsmalet, mens farverne på altertavlen og prædikestolen blev afætset og erstattet af bruntonet lak.[11] Formentlig o. 1930-40 blev alterskranken og præste- og degnestolene malet grønne med hvide balustre,[72] mens stolestaderne og salmenummertavlerne var røde med enkelte sorte og gyldne detaljer.[73]

Indretning og istandsættelser. Det oprindelige inventar, formentlig fra o. 1535, er på nær den ældre døbefont ukendt. Det ældste inventarium fra 1576 opregner kun kirkens løsøre og omfatter et alterklæde, et altersæt af sølv og et af tin, en messehagel og en messeskjorte, en messeklokke, to kister, et ildkar, en latinsk bibel og et missale på pergament samt en klokke. Alle disse genstande er forsvundet. Endvidere fandtes de nødvendige bøger (bibel, graduale, salmebog, alterbog, kirkeordinansen og et passionale).[28]

I årene o. 1620-30 blev altertavlen og prædikestolen fornyet, og senere i århundredet blev antallet af stolestader forøget. Uvist hvornår tilkom også et vestpulpitur med siddepladser. Klokken blev omstøbt 1738 og igen 1779. 1875 gennemførtes en hovedrestaurering, der indebar omfattende inventarfornyelser: af det nagelfaste inventar bevaredes døbefont, altertavle og prædikestol samt muligvis præste- og degnestolene, mens bl.a. alterbord- og skranke, stolestader og pulpitur blev udskiftet.[74] Kirken er senest restaureret 2009-10 med nyt altermaleri og ny farvesætning.

Alterbord, 1875,[11] 129×105 cm, 96 cm højt, af træ med alterbordsplade i blank eg. Bordets sider er dækket af et *antependium* (jf. fig. 25), 2009, udført af væver Hanne Vedel, af rødbrun uld med borter i blå og grønne nuancer.[71] To sidestykker af træ, der var anbragt mellem alterbordet og præste- og degnestolene, blev borttaget 1951.[58]

†*Alterborde.* 1) O. 1535; om bordet vides intet nærmere.

Fig. 25. Korets indre set mod sydøst. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Chancel interior looking south east.*

Fig. 26. Altertavle, o. 1620 (s. 2842). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Altarpiece, c. 1620.*

2) Muligvis o. 1816-17, af træ, rundt eller måske ovalt.[75] 1842 fandt man, at bordet, der havde form 'som et sædvanligt rundt bord' og stod uden alterklæde, så 'meget ukirkeligt ud'.[24] Et alterklæde blev anskaffet året efter (†nr. 4 ndf.).

†*Alterklæder*. 1) Omtalt 1576, af lærred, broderet med 'noget sindal', dvs. silketråd.[28] 2) Omtalt 1663.[46] Antagelig identisk med et alterklæde af blomstret fløjl, der 1724 blev beskrevet som 'gammelt og snart ubrugeligt'.[76] 3) Formentlig 1700-tallet, omtalt 1821, da det trængte til nye 'snore', dvs. frynser.[48] 4) 1843, af rødt bomuldsfløjl.[24] 5) 1849,[24] ligeledes af rødt klæde.[11] Siden fornyet flere gange i tilsvarende farve.

†*Alterduge*. 1) Anskaffet 1665 for 14 mark.[77] 2) Uvis datering. 1848 skulle dugen, der målte ca.

Fig. 27. Altertavlens højre storvinge (s. 2842). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Right side large wing of altarpiece.*

150×150 cm, gøres større og kantes med kniplinger i stedet for med frynser.[24]

†*Kortæppe*, 1930, broderet, skænket af fru Louise Blum, Svendborg.[11]

Knæleskamler. 1) Antagelig 1700-tallet, af træ, hvilende på to ben med udsavet profil. Skamlen har nyere betræk af rødt fløjl, der er fastgjort med messingsøm under sædet og hænger løst ned over siderne. 1855 blev den ompolstret med rødt fløjl.[24] Skamlen opbevares i præstestolen.

2) (Jf. fig. 25), 2009, af gråmalet MDF-plade, polstret med mørk, blågrå uld.

Altertavle (fig. 26-29), o. 1620-30. Den forholdsvis lille tavle, af egetræ, ca. 200×250 cm, i renæssancestil, består af et tilbagetrukket, tredelt storstykke på et lavt postament og et todelt topstykke, alt flankeret af sidevinger, samt en gavltrekant. Vinger, hængestykker og topprydelser er formet som svejfede og fligede kartoucher med rulle- og beslagværksornamentik, og samme ornamentik findes på prydbælter, postamentfremspring og topgesims.

Storstykket omfatter et storfelt med maleri og to smallere sidefelter med indskrifter, der alle flankeres af kannelerede pilastre. To foranstillede, glatte søjler med korintiske kapitæler bærer det fremskudte midterparti. Storvingerne har sollignende maskehoveder med båndophængte frugtklaser, og de ender forneden i en skællet eller fjeret dyre- eller fuglefod (fig. 27). Storgesimsens frisefelter adskilles af bøjler med cabochonbosse og tandsnit, kronlisten har æggestav over tandsnit, og gesimsens underside er rigt prydet med beslagværk og forskellige rosetter. Den bærer små topprydelser med pinakler, og på de forreste hjørner står konsoller med frifigurer af Adam (tv.) og Eva (fig. 28-29). Hver holder med venstre hånd en bladstængel foran kroppen, mens højre hånd er løftet. Topstykket er todelt ved halspilastre med dukatmønster og kvaste; topgavlen er trekantet med tandsnit langs de skrå sider og krones af en pinakel.

Staffering. Tavlen fremstår i afrenset eg med forgyldte detaljer og indskrifter med lysegule versaler på mørkegrå og næsten sort bund. I storstykkets smalfelter og i topfelterne er citater fra Johannesevangeliet (Joh. 3,3, 6,54 og 14,3), i postamentfeltet: »Jesus er Kristus«, på frisen: »alfa« og »omega« og i gavlfeltet Jesusmonogram: »IHS«. Tavlens oprindelige, uden tvivl polykrome staffering er ukendt, men o. 1768 nævnes, at den var siret med smuk maling.[47] 1850-51 ønskedes den nymalet,[24] hvilket kan være sket i forbindelse med indsættelsen af (†)altermaleriet (jf. ndf.). Ved restaureringen 1875 blev tavlen afætset og behandlet med brun bejdse og lak.[78] 1896 tilføjedes †indskrifter med forgyldt fraktur.[79] Ved restaureringen 2009 blev den brune bejdse og lak afrenset og erstattet af den nuværende staffering.[71]

Fig. 28-29. Frifigurer på altertavlen (s. 2842). 28. Adam. 29. Eva. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Free figures on altarpiece. 28. Adam. 29. Eve.*

Altermaleriet (jf. fig. 26), 1970, *Den tolvårige Jesus i templet*, er udført af Sven Havsteen-Mikkelsen og erhvervet til kirken 2008. Olie på lærred, 38×51 cm. Figurerne har sorte konturer mod rødbrun baggrund, Jesus står midt i billedet i stærkt rød kjortel. Maleriet er indsat i et samtidigt, mørkegråt panelfelt med forgyldt inderprofil og indskrift med versaler i oxyderet sølv, der changerer maleriets farver (Luk. 2,49).

(†)*Altermaleri* (fig. 30), begyndelsen af 1850'erne,[80] *Jesus velsigner brødet*, en kopi efter Carlo Dolcis maleri fra o. 1670,[81] sandsynligvis udført af malermester Laurids Vilhelm Berth, Svendborg, jf. signatur med sort skriveskrift i nederste højre hjørne: »Efter Carlo Dol… af W. Bert…«.[82] Olie på lærred, 73×68 cm (lysmål 64×59 cm), indsat i en profileret ramme af lysegråt træ fra 2009.[71] Kristus, med himmelvendt blik og skulderlangt mørkt hår, klædt i rød kjortel og sort kappe, sidder med højre hånd løftet i en velsignende gestus og et brød i venstre hånd. Foran ham står en kalk og en disk. Maleriet blev udtaget af altertavlen 2009 og ophængt på nordvæggen under pulpituret.

†*Altermalerier.* 1) Antagelig o. 1620-30, med ukendt motiv, indsat i storfeltet. 1819 var maleriet iturevet;[48] 1850 kaldes det hullet af ælde.[83] Maleriet kunne være identisk med et †maleri, omtalt 1861 (s. 2857). 2-3) Muligvis o. 1620-30. At dømme efter Vilhelm Dahlerups skitse af tavlen o. 1875

Fig. 30. (†)Altermaleri, begyndelsen af 1850'erne (s. 2843). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – (†)*Altar painting, beginning of 1850s.*

(fig. 31) var der i venstre topfelt en fremstilling af *Korsfæstelsen*, i højre en fremstilling af *Opstandelsen*.

Tilblivelse og senere ændringer. Hverken det præcise år for anskaffelsen af altertavlen eller navnet på dens mester fremgår af kirkens regnskaber, sådan som det er tilfældet med prædikestolen (jf. s. 2851). De to inventarstykker har dog fællestræk, bl.a. det rige beslagværk, og det er muligt, at altertavlen som prædikestolen er udført af Peder Snidker.

I begyndelsen af 1850'erne blev et nyt maleri indsat i storfeltet ((†)altermaleri ovf.). Af Dahlerups skitse (fig. 31) fremgår, at storstykkets sidefelter før 1875 fremstod rundbuede, mens topfelterne vistnok rummede malede fremstillinger af Korsfæstelsen og Opstandelsen (†altermalerier nr. 2-3 ovf.).[84] Figurerne af Adam og Eva var opsat på topstykkets gesims flankerende trekantgavlen, og denne synes ud over den kronende pinakel at have været prydet med nogle †ornamenter langs de skrå sider.

Sandsynligvis ved restaureringen 1875 blev mange af tavlens profillister fornyet, og topgavlens pinakel og †ornamenter blev fjernet.[71] Formentlig samtidig blev figurerne af Adam og Eva flyttet fra top- til storgesimsen og alterbordskrucifikset (s. 2848) anbragt imellem dem (jf. fig. 23).[85] Endelig må topfelternes †malerier være udtaget.

Tavlen er senest restaureret 2009, hvor (†)altermaleriet blev erstattet af det nuværende, som blev indpasset i storfeltet i et nyt panel (jf. ovf.). Desuden blev alterbordskrucifikset taget ned, og topgavlens pinakel genopsat.[71]

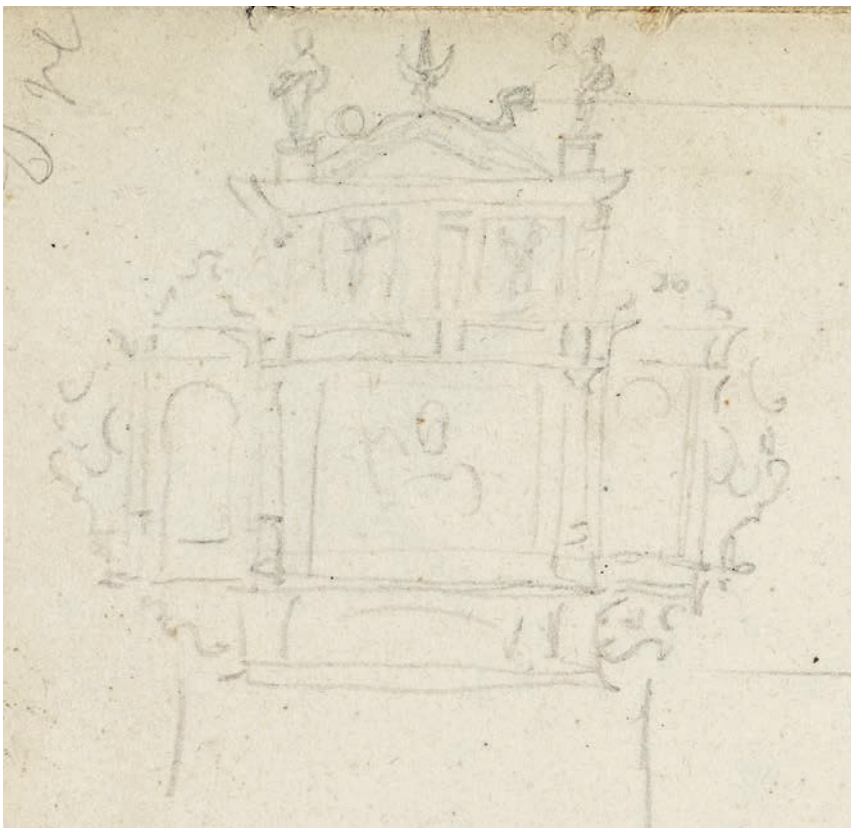

Fig. 31. Skitse af altertavlen før restaureringen 1875 (s. 2844). Tegnet af Vilhelm Dahlerup. I Danmarks Kunstbibliotek. – *Sketch of altarpiece before restoration in 1875.*

Altersæt (fig. 32), 1683, udført af Jesper Hansen Rust, Odense.[86] *Kalken*, 21 cm høj, har sekstunget fod på tilsvarende fodplade og standkant med graveret rudemønster. På en af fodtungerne er et graveret kors med trepasender, hvorpå er fastgjort en støbt krucifiksfigur. Skaftledene er seksidede med flerdobbelte profilringe, og knoppen flad med krydsskraverede bladtunger hvorimellem seks rudebosser med bogstaver i relieffraktur på riflet bund, der tilsammen danner navnet »Ihesus«. Bægeret er glat med let udkraget munding. Under fodpladen er to næsten udpudsede mesterstempler.[87] *Disken*, 15,8 cm i tværmål, har på fanen graveret Jesusmonogram »Ihs« og modstående et kors med fligede korsender i cirkelslag med skraveret bund.

†*Altersæt*. 1) Omtalt 1576, af sølv, bestående af kalk og disk.[28] 2) Omtalt 1576, af tin, bestående af kalk og disk.[28]

Oblatæske (fig. 33-34), 1703, udført af Hans Nielsen Wolgast, København, skænket af jomfru Christine Christensen ved reformationsfesten 1836.[88] Den ovale æske måler 10×8,5 cm og er 5 cm høj. Både æsken og låget er kantet med kuglestav, der på låget er ledsaget af et smalt, tovsnoet bånd og en tunget bort. Lågets flade er emaljeret med akantusløv og guirlander af blomster og frugter, ophængt omkring en kartouche. Mønsteret er udført med lyserød, grøn, gul, rød og blå farve samt hvidt og sort på klar blå bund. På selve æsken er en sekundær, graveret giverindskrift med skriveskrift: »Skiænket til Dreiøe Kirke paa Reformationsfesten d: 30 Oct: 1836, af Jomfrue Christine Christensen, en Datter af Jacob Christensen, Sognepræst sammesteds fra Aaret 1788 til Aaret 1797«. Under æskens bund (fig. 34) er graverede initialer med skriveskrift: »PCOASDH«, antagelig for æskens oprindelige

Fig. 32. Altersæt, 1683, udført af Jesper Hansen Rust, Odense (s. 2845). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Communion set, 1683, made by Jesper Hansen Rust, Odense.*

ejere,[89] samt fire stempler: Mesterstempel 1703,[90] bymærke København 1703, guardejnmærke for Conrad Ludolf og månedsmærke tvillingerne.

Sygesæt (fig. 35), 1863,[91] udført af Anton Michelsen, København. *Kalken*, 13,2 cm høj, har cirkulær, profileret fod med graverede initialer for

Fig. 33-34. 33. Oblatæske, 1703, udført af Hans Nielsen Wolgast, København, og skænket af præstedatter Christine Christensen ved reformationsfesten 1836 (s. 2845). 34. Oblatæskens bund med initialer og stempler (s. 2845). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *33. Wafer box, 1703, made by Hans Nielsen Wolgast, Copenhagen, and donated by parson's daughter Christine Christensen on Reformation anniversary 1836. 34. Bottom of wafer box with initials and stamps.*

Fig. 35. Sygesæt, 1863, udført af Anton Michelsen, København (s. 2846). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Communion set, 1863, made by Anton Michelsen, Copenhagen.*

Otto Ditlev Rosenørn-Lehn og årstal: »ODRL 1863«. Foden er drevet stejlt op mod en flad knop, og bægeret har let udkraget munding og graveret kors med trepasender på den ene side. *Disken*, 6,6 cm i tværmål, har graveret kors i cirkelslag på fanen. *Vinflasken*, 7 cm høj, er formet som en indsats i kalkens bæger og har skruelåg med *oblatgemme*. Under kalkens fod og ved bægerets munding samt under diskens og vinflaskens bund er fire stempler: mesterstempel for Anton Michelsen,[92] Københavns bymærke 1863, guardejnmærke for Peter R. Hinnerup og københavnsk årstalsangivelse »63«.[93] Sættet opbevares i et nyere etui af brunt skind.

Alterkande, 1879,[24] fra Den Kongelige Porcelænsfabrik, af sort porcelæn med forgyldt trekløverkors på korpus.

†*Alterkande*, omtalt 1862,[11] angiveligt af biskuit, med låg.

†*Vinflaske*, omtalt 1662, da der blev indkøbt en skrue til den, vel til et hængslet låg.[17]

Vinskummeske (fig. 36), 1919, udført af K. C. Hermann, København. Den 16,3 cm lange ske har udsparet firpas med kløverbladskors på skaftet og laf med hældetud. På skaftets bagside er tre stempler: guardejnmærke for Christian F. Heise, mesterstempel for K. C. Hermann og bymærke København 1919.

†*Vinskummeske*, omtalt 1935.[11]

Alterstager (fig. 37-38), o. 1625-50, af messingblik, 61 cm høje. Stagerne har cirkulær fodplade med glatte tunger på prikket bund. Selve foden har opdrevne bukler på den lodrette side og ran-

Fig. 36. Vinskummeske, 1919, udført af K. C. Hermann, København (s. 2847). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Wine skimmer, 1919, made by K. C. Hermann, Copenhagen.*

Fig. 37. Alterstager, o. 1625-50 (s. 2847). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Altar candlesticks, c. 1625-50.*

keslyng med jagende hunde og hjorte på overside (fig. 34). Det nedre skaftled er ottekantet med kannelering, mens det øvre er snoet; flade, profilerede knopper adskiller de to led og markerer overgangen fra foden. Lyseskålen spejler foden med bukler på den lodrette side og drevet rankeslyng på undersiden, dog uden dyrefigurer. Stagerne er beslægtet med stager i bl.a. Tranbjerg (*DK Århus* 2228), Nørhå og Hurup kirker (*DK Thisted* 466 og 681).[94] De er tidligst omtalt 1663.[46]

Syvstage, o. 1920-30, af messing, 26,5 cm høj, udformet som en såkaldt Titusstage med ottekantet fod i to afsæt og leddelt skaft nedfældet i bladkrans, hvorfra de ligeledes leddelte arme udgår.

†*Ildkar*, omtalt 1576,[28] af kobber, anvendt til at hente trækul til at tænde alterlysene ved.[95]

†*Alterbøger*. Nr. 1-8 er omtalt 1576:[28] 1) Antagelig senmiddelalderlig, en gammel bibel på latin. 2) Antagelig senmiddelalderlig, et missale på pergament. 3) 1537/39, kirkeordinansen. 4) 1550, Christian III's bibel. 5) 1556, Peder Palladius' alterbog. 6) 1573, Martin Luthers passionale. 7) 1573, Niels Jespersens graduale. 8) O. 1576 modtog kirken som de fleste andre kirker i herredet et eksemplar af Hans Thomesens salmebog (1569). En jernlænke, der fulgte med, så bogen kunne fastgøres, var dog for skrøbelig. 9) 1647, Christian IV's bibel i Hans Svanings reviderede udgave.[46] Bibelen blev givet 1663 af Mikkel Caspersen i stedet for de 18 mark, som han skulle betale for et gravsted i kirken, men ikke havde penge til (jf. †jordfæstebegravelse s. 2862).[17] 10) *Forordnet Alter-Bog udi Dannemark og Norge,* Kbh. 1812, ifølge indskrift i bogen anskaffet til kirken 1827 af 'fru Baronesse Rantzou Lehn til Hvidkilde', dvs. Sophie Amalie Lehn. 1875 var bogen uden bind.[11]

Alterbordskrucifiks (fig. 39), antagelig 1700-tallet, af træ, sandsynligvis lind,[71] 51×18 cm. Kristusfiguren, 31 cm høj, hænger tungt i næsten strakte arme. Hovedet, med flettet tornekrone, hælder let mod højre, håret falder frem foran skulderen, øjnene er lukkede og munden åben. To fingre på højre hånd er løftet i en velsignende gestus; venstre hånd er afbrækket. Ribbenene er markerede og mellemgulvet stærkt indtrukket. Det smalle lændeklæde er ført ind mellem benene og bundet i en stor knude på højre hofte; det fastholdes yderligere med et reb over hoften. Kroppen er svajet med venstre hofte skudt ud til siden og samlede knæ, højre ben er strakt og venstre let bøjet, og højre fod er lagt over venstre. Naglerne er bortkommet.

Fig. 38. Hund og hjort. Detalje af alterstage (s. 2847). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Hound and stag. Detail of altar candlestick.*

Fig. 39-40. 39. Alterbordskrucifiks, antagelig 1700-tallet (s. 2848). 40. Messehagel, 1893 (s. 2849). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *39. Altar crucifix, probably 1700s. 40. Chasuble, 1893.*

Korstræet, der er fornyet, har foroven på den lodrette korsstamme indridset »INRI« med versaler i skriveskrift. Postamentet, med karnisprofileret fod- og kronliste, hviler på en sekundær sokkel. Ved korsfoden ligger fragmenter, som antagelig oprindeligt har vist Adams kranium og knogler. Figuren er hvidmalet, mens postamentet og korstræet er brunbejdset.

Krucifikset er beslægtet med en gruppe små, importerede elfenbenskrucifikser fra o. 1700, der kendes fra bl.a. Skeby Kirke (*DK Odense* 4870). Indtil 2009 var det opsat på altertavlens gesims midt for topstykket (jf. fig. 23). Det er nu hensat oven på degnestolen (jf. fig. 25).

Messehagel (fig. 40), 1893,[96] af rødt fløjl med lyst for, kantet med guldgaloner og med tilsvarende kors på ryggen. På forstykkets inderside er et stempel for C. J. M. Fyrwald & Co. Guldtrækkeri og Etablissement for Uniformseffecter i København, og firmaets navn er desuden anført på skulderhægterne.

†*Messehagler.* 1) Omtalt 1576, af blåt arrask (uldent stof).[28]

2) 1662, af karmoisinrødt fløjl med for af lys sardug. På ryggen var et krucifiks, formentlig broderet i højt relief af metal- og flerfarvet silketråd og kantet af sølvgaloner. Udgifterne til fremstilling af den uden tvivl prægtige messehagel er omhyggeligt anført i kirkens regnskaber: Der blev indkøbt fem alen fløjl (200 mark) og fem alen sardug (7½ mark), to lod rød sysilke (3 mark), et krucifiks (74 mark 8 skilling) og 6½ lod

Fig. 41. Uidentificeret bispehelgen. Detalje af døbefont (s. 2851). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Unidentified bishop-saint. Detail of font.*

Fig. 42. Døbefont, gotisk, med formentlig sekundært relief af en uidentificeret bispehelgen (s. 2851). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Font, Gothic, with a presumably secondary relief of an unidentified bishop-saint.*

sølvgaloner (36 mark); betalingen for at få hagelen syet beløb sig til 5 mark.[17]

3) 1839/40,[97] antagelig af rødt fløjl med guldgaloner.

†*Messeskjorte*r. 1) Omtalt 1576.[28] 2) O. 1660, omtalt 1663 som anskaffet 'forleden år'.[46]

†*Messeklokke*, omtalt 1576. Den lille klokke hang ved alteret.[28]

Alterskranke (jf. fig. 25), 1875,[11] af træ, opstillet i en halvcirkel og sluttende sig til præste- og degnestolene i øst. Skranken består af drejede balustre under en profileret håndliste og har låge i hver side; den er gråmalet med forgyldte og røde detaljer. Knæfaldet er af gråmalet træ med hynder af mørk blågrå uld. Oprindeligt var balustrene bronzerede, o. 1930-40 blev de malet hvide med grønt rammeværk og mørklakeret håndliste. Knæfaldet havde puder først af sort, siden af brunt læder.

†*Alterskranke*. 1) Uvis datering. 1815 ønskedes gelænderet efterset og knæfaldet repareret og forhøjet.[48] 1839 nævnes, at der aldrig havde været puder på knæfaldet, hvilket blev udbedret det følgende år.[24] 1853 var dørene løse.[98]

Døbefonten (fig. 41-42) er en gotisk fontekumme med antagelig sekundær reliefudsmykning, muligvis tilføjet i sengotisk tid. Kummen er udført af grå klæbersten.[99] Den er 27 cm høj og placeret på en sekundær fod fra 1934 af rød granit (jf. ndf.); den samlede højde er 64 cm. Kummen, 47 cm i ydre tværmål, er halvkugleformet med rifling, der i et bånd langs mundingen er skråtstillet. På den ene side er et brystbillede af en uidentificeret bispehelgen, vist i trekvartprofil mod venstre og med glorie om hovedet (fig. 41).[100] Han har skulderlangt hår, øjnene, i markerede øjenhuler, har pupiller, næsen er bred og munden lille med fyldige læber. På hovedet bærer han mitra og over skuldrene folderige klæder.

Kummen fremstår med rester af grov cement, sandsynligvis efter en overpudsning, og talrige spor af grå og sort maling.

Foden er udført efter tegning og model af billedhugger Gunnar Hammerich, København, af billedhugger Rasmus Mogensen, Svendborg, og skænket af lærer Peder Pedersen, Drejø, i anledning af hans 40-års jubilæum som lærer og kirkesanger på Drejø.[101] Den er firkantet med fremspringende hjørneblade hvorimellem buefelter; en vulst markerer overgangen til det cylinderformede skaft. Fonten hvilede tidligere på en sekundær fod af cement, bestående af en lav, firkantet sokkel og et ottekantet skaft.[102]

Fontekummen er ved sin udsmykning enestående i dansk og nordisk sammenhæng, og dens nærmere proveniens er uvis. Der er efter alt at dømme tale om en importeret, gotisk døbefont, der muligvis oprindeligt kun har haft sparsom eller ingen dekoration.[103] Formentlig blev fonten senere viderebearbejdet med reliefudsmykning og rifling; om dette skete i forbindelse med opstillingen i kirken på Drejø, kan ikke afgøres.[104]

Døbefonten stod i korbuens nordside, men er nu anbragt på en muret sokkel af gule teglsten i skibets nordøsthjørne.

Fig. 43. Dåbsfad, o. 1625-50 (s. 2851). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Baptismal dish, c. 1625-50.*

Dåbsfad (fig. 43), o. 1625-50, formentlig af nederlandsk oprindelse, af messing, 42 cm i tværmål, udført i drevet og punslet arbejde. I bunden er en næsten udpudset fremstilling af Syndefaldet. Adam og Eva står nøgne med en bladstængel i den ene hånd og et æble i den anden på hver sin side af træet, der er omslynget af slangen; denne har hovedet vendt mod Eva. Baggrunden er udfyldt af løvværk, og langs kanten er en bort af hjerter. På fanen er to borter af drevne, mandelformede bukler og mindre, runde ditto, indrammet af stemplede kæder af små cirkler. Undersiden er rødmalet.

Fadet er tidligst omtalt 1663.[46] Beslægtede fade findes i bl.a. Søllested (*DK Maribo* 412), Ubberud og Allerup kirker (*DK Odense* 2779 og 3636), dog er Syndefaldsmotivet i bunden her udført i drevet arbejde, ikke graveret.

†*Dåbskande*, omtalt 1862, af tin (jf. også s 2882).[11]

Prædikestol (fig. 44-46), 1630, udført af Peder Snidker for 50 daler.[46] Kurven har fire arkadefag med tandsnit foroven. De enkelte fag adskilles af joniske hermer, skiftevis kvindelige og mandlige, fem i alt. De griber med højre hånd om venstre bryst og holder i venstre hånd en ring, hvorfra hænger bånd med de frugtklaser og blade, der pryder skafterne (fig. 45-46). Storfelternes bue-

Fig. 44. Prædikestol, 1630, udført af Peder Snidker (s. 2851). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Pulpit, 1630, made by Peder Snidker.*

slag har æggestav over perlestav og tandsnit og hviler på pilastre med beslagværk omkring rosetter. Langs bueslagenes underkant er en svejfet bort, og i sviklerne er englehoveder. Postament- og frisefelterne adskilles af retkantede fremspring med beslagværk, og kronlisten har tandsnit under forkrøppet dækplade.

Kurven hviler på en firesidet, muret og hvidpudset sokkel fra 1875. Soklen var oprindeligt blå, svarende til væggene (s. 2837 og fig. 21). Opgangen er ad en trappe langs triumfvæggen.

Staffering. Kurven står i afrenset træ med forgyldte detaljer og enkelte grå profiler. Storfelterne er mørkegrå med indskrifter udført 2009 med lyse gule versaler i form af skriftsteder fra evangelierne, fra opgangen: 1) Matt. 13,43; 2) Mark. 4,20; 3) Luk. 8,18; 4) Joh. 1,14. I postamentfelterne står evangelisternes navne, korresponderende med skriftstederne, og i frisefelterne yderligere et skriftsted: »Så kommer troen af det som høres« (Rom. 10,17); alt med lyse gule versaler på næsten sort bund. Indvendig er kurven gråmalet ligesom trappen; trinene og kurvens gulv er umalet.

Prædikestolens oprindelige staffering er ukendt, men o. 1768 var den som altertavlen prydet med 'smuk maling'.[47] Formentlig ved restaureringen 1875 blev den afætset og behandlet med brun lak, og antagelig blev de fleste profillister fornyet samtidig.[105] 1896 blev storfelterne forsynet med indskrifter med forgyldt fraktur.[106] Stolen er se-

nest restaureret 2009, hvor dækpladen blev fornyet, den brune lak afrenset, detaljerne forgyldt og storfelterne forsynet med nye indskrifter.[71] Prædikestolen er opsat i skibets sydøsthjørne.

†*Prædikestol*, sandsynligvis o. 1535. Omtalt 1631, året efter dens nedtagelse, og da beskrevet som 'brudt og aldeles utjenlig'.[46]

†*Prædikestolsbeklædning*. 1) Omtalt 1855, da den trængte til fornyelse.[24] Den nye skulle være af rødt fløjl. 2) En tilsvarende beklædning blev fjernet 2009.[71]

Timeglas (fig. 47), formentlig anden halvdel af 1700-tallet, med fire glas, der er indsat i et stativ af træ, som er fastgjort indvendig i prædikestolen med et beslag af brunmalet jern (jf. fig. 44). Stativet består af 11 spinkle, snoede søjler med dråbeformet knop i hver ende, indsat mellem fod- og topplade med cirkulære indfatninger. Over og under hvert glas er en ottesidet kuppel med knop. Træet er brunbejdset, glasset let grønligt.[107]

Stolestader (jf. fig. 24 og 51), 1875,[11] af fyrretræ. De 107 cm høje endegavle har affasede kanter,

Fig. 45-46. Hermer. Detaljer af prædikestol (s. 2851). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Herms. Details of pulpit*.

Fig. 47. Timeglas, formentlig anden halvdel af 1700-tallet (s. 2853). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Hourglass, probably second half of 1700s.*

rundbuet afslutning med udsparet trepas foroven og armlæn med forsænkede, kvartcirkulære felter med knapper.[108] Indergavlene er glatte, og ryglænene har tværrektangulære fyldinger. Sydrækken indledes af et forpanel, og den bageste stol i samme række har bagpanel med hylder til salmebøger. Gavlene er blåmalede med røde detaljer, ryglænene og sæderne er gråmalede med hynder af grå uld. Oprindeligt var stolene egetræsmalede, og o. 1930-40 blev de malet røde med sorte og gyldne detaljer. De er opstillet i to rækker med 15 bænke i syd og 13 i nord. To tilsvarende bænke findes på pulpituret, og fire andre, hvoraf den ene stod på pulpituret og de tre i tårnrummet under det, er 2009 henlagt på loftet.

†*Stolestader*, uvis datering. 1663 blev der betalt for tre stole, som blev opsat i tårnrummet og var beregnet til 'ungdommen'.[17] 1664 tilkom endnu en stol i tårnrummet, og 1666 blev to stole i kirken repareret.[17] 1768 nævnes, at de fleste af stolene havde døre, og at de var sortmalede med hvide lister.[47] 1820 omtales nogle nye stole, som burde males,[48] og 1859 ønskede man stolene malet i en lysere og mere passende farve.[24] Stolestaderne må have stået tæt: 1862 var der 22 bænke i sydsiden og 23 i nordsiden. De var forsynet med døre, men havde ingen bagklædning.[11] 1865 fremgår, at en af de forreste stole i sydsiden var forbeholdt præstens familie (†*embedsstol*). Staderne blev nedtaget 1875.[11]

Præste- og degnestole. 1-2) (Jf. fig. 23-25), muligvis o. 1850,[109] indrettet som lukkede stole i korets østhjørner på hver sin side af alteret; de er af fyrretræ, måler ca. 160×132 cm og er 148 cm høje. Hver stol består af to panelvægge med lodret delte fyldingsfelter forneden og balustergitter foroven, flankeret af profilerede pilastre med affasede kanter, og med en tilsvarende dør i den side, der vender mod alteret. Indvendig er stolene forsynet med en bænk langs ydervæggen samt et fritstående skab. Stolene er gråmalede, og bag balustrene er gardiner af rødt fløjl. Oprindeligt var stolene malet i to grå farver, 1875 blev de egetræsådret, og o. 1930-40 malet grønne med hvide balustre og røde gardiner.[73] Beslægtede stole har

Fig. 48. Pengeblok, antagelig 1600-tallet (s. 2855). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Money box, probably 1600s.*

Fig. 49. Klingpung, antagelig o. 1850 (s. 2855). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Collection purse, c. 1850.*

stået i koret i baroniets kirker i Egense (s. 1939), Øster Skerninge (s. 1988) og Ollerup (s. 2039).

3) Moderne, Hans J. Wegners 'Elbow Chair' (CH20), af eg, polstret med mørk uld. I koret.

†*Præstestol*, 1875, angiveligt anbragt bag alteret.[110]

Fire *brudestole*, o. 1995, af fyrretræ med flettede sæder står parvis i koret og ved vestvæggen.[11]

To *bænke*, 1875, svarende til stolestaderne, står langs våbenhusets østvæg.

To små *borde*, formentlig o. 1900, grålamede med drejede ben, står henholdsvis i koret og i våbenhuset.

†*Kister*. 1-2) Omtalt 1576, to »fadkister« (antagelig fodkister, dvs. kister, der hviler på fødder), den ene til messeklæder, den anden til lys.[28]

Pengeblok (fig. 48), antagelig 1600-tallet, af eg med beslag af jern, 75 cm høj. Blokhuset har låge i forsiden og er beslået med fem vandrette bånd, hvoraf de tre er hængslede og de to ydermere forsynet med overfaldslukke. Oversiden har jerndække med stor, skålformet pengetragt. Blokhuset er nedfældet i et lidt smallere skaft og fastgjort med dyvler. Blokken er brunbejdset, beslagene sorte. 1979 blev blokken restaureret af maler Poul Jespersen, Drejø, og genopsat i skibet øst for døren til våbenhuset (jf. fig. 9), efter i en årrække at have henstået på loftet.[111]

Pengebøsser. 1) (Jf. fig. 50), o. 1860,[112] af brunmalet jernblik, 17,5 cm høj, keglestubformet med hængslet, kuplet låg med overfaldslukke og stor pengetragt. Ude af brug. 2) (Jf. fig. 50), o. 1860,[112] af sortmalet jernblik, 12 cm høj, let konisk med hængslet, kuplet låg med overfaldslukke og pengerille. Bøssen er opsat i våbenhuset på en drejet piedestal af grålamet træ.[113]

Klingpung (fig. 49), antagelig o. 1850, med drejet skaft af brunådret træ, dølle af messing og nyere pose af mørkviolet fløjl med kvast af røde frynser. Om mundingen er en takket bort af sort stof med kulørte prikker (moderne).

Dørfløje. Udvendige. 1) 1938,[29] fladbuet, brunmalet dobbeltfløj, hver fløj har to felter med lodrette tremmer. Døren, der var opsat inden for indgangsdøren, henstår på loftet. 2) (Jf. fig. 12), 1996,[11] i våbenhusets sydmur, fladbuet dobbeltfløj af lakeret træ, hver fløj har tre fyldinger af lodrette brædder.

Indvendig dørfløj (fig. 8-9), 1875,[114] mellem våbenhuset og skibet. Fladbuet enkeltfløj med to

Fig. 50. Pengebøsser nr. 1-2, o. 1860 (s. 2855). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Money boxes no. 1-2, c. 1860.*

gange to lodret delte fyldinger på ydersiden; indersiden er samlet af lodrette brædder. Ydersiden er mørkegrå, indersiden lysegrå. Oprindeligt var fløjene egetræsmalede.

†*Udvendige dørfløje*. 1) 1875,[114] egetræsmalet dobbeltfløj i våbenhusets sydmur. 2) (Jf. fig. 70) 1972, tegnet og udført af snedkermester Chr. Lorenzen, Svendborg,[115] i våbenhusets sydmur. Fladbuet dobbeltfløj af lakeret fyrretræ, hver fløj med tre profilerede fyldinger.

Pulpituret (jf. fig. 51), 1875,[11] i tårnrummet foran vestvæggen, er båret af to ottekantede søjler og har brystning med drejede balustre og profileret postament og håndliste; opgangen er ad en trappe med balustergelænder langs tårnrummets sydvæg. Pulpituret og trappen er malet i to grå farver, men var oprindeligt egetræsmalet. I begyndelsen af 2000-tallet ønskedes pulpituret nedtaget, hvilket ikke blev realiseret.[58] Pulpituret er møbleret med to (oprindeligt tre) bænke, svarende til stolestaderne (jf. s. 2853).

†*Pulpitur* (jf. fig. 69), uvis datering, tidligst omtalt o. 1768, beregnet for 'unge folk'; det var sortmalet med hvide lister ligesom stolestaderne.[47] 1803 nævnes, at loftet under det var af brædder.[48] I forbindelse med hovedreparationen 1816-17 (s. 2830) blev pulpituret om- eller udbygget.[48] 1859 trængte det til nyt rækværk og nye bænke.[24] Fra pulpituret, der var opsat samme sted som det nuværende, var der opgang til klokkestokværket.[11]

Orgel (jf. fig. 51), 1998, med fire stemmer, ét manual og anhangspedal. Bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby og Horsens. Disposition: Rørfløjte 8', Principal 4', Gedaktfløjte 4', Gedaktpommer 2'. Manualomfang: C-f^3, pedalomfang: C-d^1. Kobling: M-P. 2011 udvidet med selvstæn-

Fig. 51. Indre set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Interior looking west*.

Fig. 52. Salmenummertavle, 1875 (s. 2857). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Hymn board, 1875.*

dig pedalstemme: Subbas 16'. Udført som kisteorgel og placeret i tårnarkadens nordre side med østvendt gitterfacade og vestvendt spillebord.

†*Harmonium*,[116] anskaffet efter 1920.[117]

†*El-orgel*.[118]

Salmenummertavler (fig. 52), 1875, af fyrretræ, 80×55 cm, med sekundært tilføjede stifter til ophæng af cifre (oprindeligt til påskrift med kridt). Tavlerne har profileret ramme med små knapper foroven samt på de små halvrunde hængestykker under de lodrette rammestykker. Rammen er gråmalet, selve tavlen er sort; tidligere var rammerne malet røde med sorte knapper. Cifrene, af træ, er malet lysegrå; de var tidligere hvide. Fem tavler hænger i kirken, en er hensat på loftet. Tilsvarende tavler, dog til skydenumre, findes i Egense Kirke (s. 1943).

Seks †*salmenummertavler* er omtalt 1862.[11]

Præsterækketavler. 1-2) (Fig. 53), o. 1964(?),[119] af træ, indsat i ældre, profilerede rammer, henholdsvis 72×83 cm (lysmål 62×73 cm) og 107×83 cm (lysmål 97×73 cm). Tavlerne er sortmalede med præsternes navne og embedsår anført med hvide antikva og cifre, rammerne er forgyldte. Tavlerne er ophængt over hinanden i skibet over døren til våbenhuset.

†*Maleri*, omtalt 1861, da det ønskedes nedtaget, som 'gammelt og værdiløst'. Det hang i kirkens vestende.[24] Maleriet kunne være identisk med det †altermaleri, der blev udtaget af altertavlen i begyndelsen af 1850'erne (s. 2843), eller med et maleri fra et †epitafium (s. 2860).

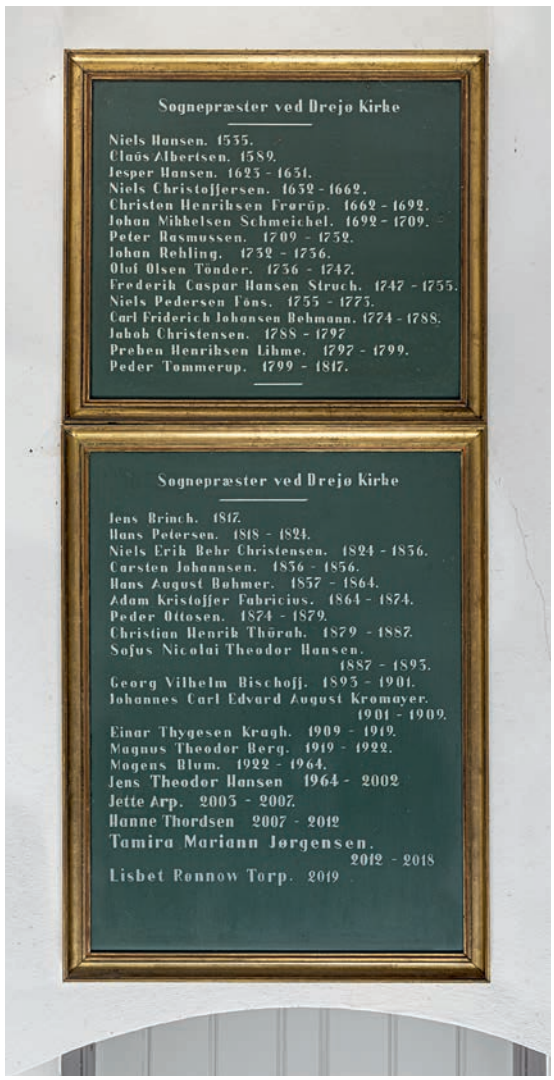

Fig. 53. Præsterækketavler nr. 1-2, muligvis o. 1964 i ældre rammer (s. 2857). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Boards listing parsons nos. 1-2, possibly c. 1964 in older frames.*

Fig. 54. »Erna«. Kirkeskib, o. 1900, skænket 1925 af Viggo Topsøe-Jensen, København (s. 2858). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *"Erna". Church ship, c. 1900, donated in 1925 by Viggo Topsøe-Jensen, Copenhagen.*

Lysekroner. 1) (Jf. fig. 23), antagelig o. 1900-20, barokkopi med 2×6 s-svungne, fligede arme med midterled bestående af tre ringe hvorover seks refleksblomster, balusterstamme med flade kugle- og skiveled samt profileret hængekugle med kegleformet knop. Kronen hænger i skibets første fag i en stang af sortmalet jern med forgyldte kugler.

2) (Jf. fig. 24), antagelig o. 1900-20, barokkopi med seks fligede arme med profilringe, hver med to lyseskåle, og derover seks småarme med refleksblomster. Balusterstammen afsluttes af en profileret hængekugle med kegleformet knop. Kronen hænger i skibets andet fag i en stang af sortmalet jern med forgyldte kugler.

3) (Jf. fig. 25), 1935, udført i kunstsmed Knud Eibyes værksted, Odense, skænket af menigheden i anledning af kirkens 400-års jubilæum.[25] Kronen er en barokkopi med syv s-svungne arme med bladled hvorover syv små, fligede pyntearme. Balusterstammen har kugle- og vaseled, til dels godronnerede, og afsluttes forneden af en hængekugle med fordybede, omløbende dobbeltlinjer og profileret knop, foroven af en ring. Under kuglens bund er indskrift med versaler: »Drejø Kirke 1935«. Kronen hænger i koret i en kæde af sortmalet jern med forgyldte kugler.

Kirkeskib (fig. 54), o. 1900, »Erna«, skænket 1925 af Viggo Topsøe-Jensen, København. En kopi af den tomastede skonnertbrig Erna, der var bygget i Assens 1870.[120] Skibet er sortmalet med forgyldt bund og vandlinje, i stævnen samt agter i hver side er et dannebrogsskjold. Navnet er anført i agterspejlet med forgyldt fraktur: »Erna«, og derunder med versaler: »Assens«. Forud for ophængningen 1925 blev skibet restaureret af havneassistent Oscar Jensen ved orlogsværftet i København.[121]

†*Ligbårer.* 1) 1667. Båren kostede 6 mark og 12 skilling.[17] 2-3) Omtalt 1808, da de stod i våbenhuset.[48] Endnu 1862 var den ene båre bevaret.[11]

Klokke (fig. 55), 1880, omstøbt af B. Løw og Søn, København, af †klokke nr. 3. 74 cm i tværmål. Alle indskrifter står med versaler på irgrøn bund. Om halsen er en bort af bladranker med blomster og vaser og derunder indskrift mellem rammelinjer: »Soli deo Gloria« samt støberindskrift: »Omstøbt ved B. Løw & Søn Kjøbenhavn 1880«. På den ene side af legemet er et firkantet felt med støber- og giverindskrift fra †klokke

Fig. 55. Klokke, 1880, støbt af B. Løw og Søn, København (s. 2858). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Bell, 1880, cast by B. Løw og Søn, Copenhagen.*

nr. 3: »M. C. Troschell Hof Klockengiser in Copenhagen me fecit. Poul Lehn haver ladet denne Kloke omstøbe Anno 1779«.[122] På den modsatte side er et nærmest ovalt felt med en medaljon med Rosenørn-Lehns våbenskjold samt giverindskrift og årstal: »Otto Ditlev Baron Rosenørn Lehn MDCCCLXXX«; langs feltets nedre kant er en bladranke. På bladranken om klokkens hals er rester af sort maling mellem bladene. Klokken hænger i en slyngebom.

†*Klokker.* 1) Omtalt 1576.[28] Formentlig er det den samme klokke, der er nævnt 1663,[46] og som 1724 var revnet.[76] Den hang oprindeligt i en †klokkestabel på kirkegården (s. 2826), men må antages flyttet til tårnet efter dettes opførelse o. 1630.

2) 1738, støbt af Johan Barthold Holtzmann, København. På klokken var støber- og giverindskrift, henholdsvis: »Me fecit Joh: Barth: Holtzmann 1738« (mig gjorde Johan Barthold Holtzmann 1738) og: »Hr. Johan Lehn haver ladet denne klokke omstøbe«. 1779 var klokken ubrugelig og blev omstøbt til nr. 3.[123]

3) 1779, støbt af Michael Carl Troschell, København, af †nr. 2. På klokken var støber- og giverindskrift, henholdsvis: »Soli Deo Gloria! Me fecit M: F:[!] Troschel, Hoff-Glocken-Giesser in Copenhagen« (Gud alene æren! Mig gjorde M. C. Troschell, hofklokkestøber i København) og: »Paul Lehn haver ladet denne Klokke omstøbe Anno 1779«.[124] 1880 var klokken revnet og blev omstøbt til den nuværende klokke.[11]

Fig. 56-57. 56. Gravsten nr. 1, o. 1662, over sognepræst Niels Christoffersen (†1662) (s. 2860). 57. Gravsten nr. 2, o. 1671, over Anna Hansdatter, enke efter Niels Christoffersen (†1671) (s. 2861). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *56. Tombstone no. 1, c. 1662, of parson Niels Christoffersen* (†*1662*). *57. Tombstone no. 2, c. 1671, of Anna Hansdatter, widow of Niels Christoffersen* (†*1671*).

GRAVMINDER

Oversigt. Fire gravsten fra 1600-1700-tallet ligger i gulvet, og tre kirkegårdsmonumenter af træ fra o. 1868-74 er ophængt i våbenhuset og under pulpituret.

†*Epitafium*, 1680'erne, over sognepræst Christen Henrichsen Frørup (Christen Henrichsen Achthon af Frørup), †1692, hans to hustruer (Maren Nielsdatter, †1670, og Karen Augustinusdatter Veiher) samt fire døtre (jf. præstebegravelse ndf.).[125]

Epitafiet, der var af træ,[24] er beskrevet i en indberetning o. 1768.[126] Det var prydet med et maleri forestillende Christen Henrichsen Frørup, hans to hustruer og fire døtre, omgivet af adskillige indskrifter: 1) Foroven, 'øverst i spidsen': »Jeg er Opstandelsen, Veyet og Livet, og ingen kommer etc: Joh. 14« (Joh. 14,6). 2) Derunder, 'dog over deres (dvs. de afbildedes) hoveder': »Qvindens Sæd skal etc: Gen: 3« (1 Mos. 3,15). 3) På højre side 'ved ham' (dvs. Christen Henriksen) i en cirkel: »C:(hristen) H(enrichsen) ætat: (alder) 63. I Mulden under Gravens Steen, sig hvile skulde mine Been, mit Legem skal igien opstaae, i Himlen skal ieg igien indgaae«. 2) På venstre side, antagelig ligeledes i et ovalt eller cirkulært felt: »K:(aren) V:(eiher) ætat: (alder) 52. Jeg stunder og til Himmerig, som Christus selv fortalte mig, thi her er ingen Hvile eller Roe, men vi i Verden monne boe«. 4) Under (de afbildedes) fødder: »See Børn ere en Herrens Gave og en Livsens Frugt er en Skienk, og saa bliver etc: X(?) 123« (Sl. 127,3). 5) 'Allerunderst i spidsen': »dette Epitaphium har hæderlige og vellærde Mand Her Christen Henrichson Frørup, kaldet til Dreyøe 1662, med sin hustrue Karen Augusta Veck ladet oprette Gud til Ære og kirken til en Prydelse 168.«; det sidste ciffer var ulæseligt.

O. 1768 hang epitafiet lige neden for koret.[127] 1854 var det 'aldeles forfaldent', og det blev formentlig kasseret kort efter.[128]

Gravsten. 1) (Fig. 56), o. 1662, over Niels Christoffersen, sognepræst, †1662. Efter personalia er et bomærke og en sentens på latin: »Scelus violare sepulchra« (det er en forbrydelse at forstyrre grave).

Rød kalksten, 53×53 cm, med indskrift med fordybede versaler. O. 1768 lå stenen i gulvet i korets sydside sammen med nr. 2.[47] Den ligger nu i gulvet i sydsiden lige foran opgangen til prædikestolen.

2) (Fig. 57), o. 1671, over Anna Hansdatter, enke efter Niels Christoffersen (jf. nr. 1), †1671, »Ieg liger oc sover trygelig« (Sl. 4).

Rød kalksten, 51×53 cm, med indskrift med fordybede versaler, der udfylder hele fladen. Stenen ligger i gulvet under det forreste stolestade i sydsiden, vest for nr. 1.

3) (Fig. 58), o. 1698, over Anne Catrina Andersdaater (Andersdatter), f. på Drejø, g.m. Morten Iosepsen (Josefsen) i 11 år og tre måneder, med hvem hun fik fem sønner og tre døtre, †13. aug. 1698, 36 år og seks dage gammel.

Liggesten af grå kalksten, 81×54,5 cm; nederste højre hjørne er afbrækket. Indskriften med fordybede versaler udfylder hele fladen. Stenen ligger i gulvet i nordsiden under den sjette og syvende stolerække.

Fig. 58. Gravsten nr. 3, o. 1698, over Anne Catrina Andersdatter (†1698) (s. 2861). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Tombstone no. 3, c. 1698, of Anne Catrina Andersdatter* (†*1698*).

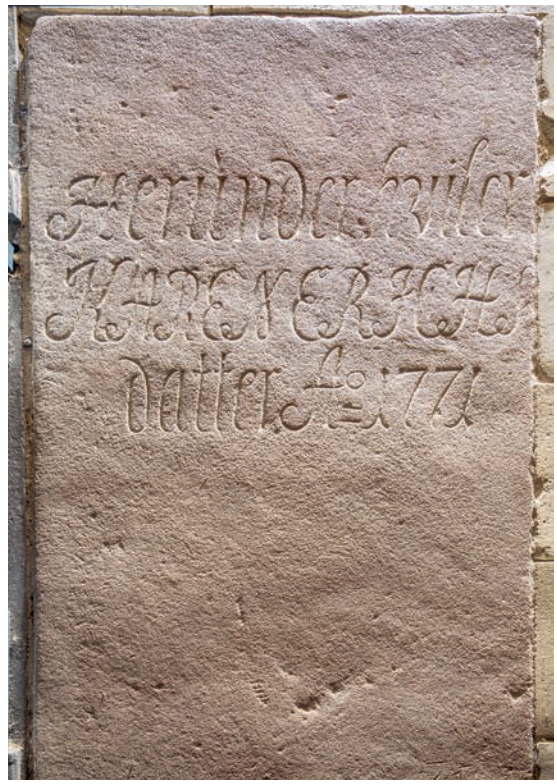

Fig. 59. Gravsten nr. 4, o. 1771, over Karen Erichsdatter (†1771) (s. 2861). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Tombstone no. 4, c. 1771, of Karen Erichsdatter* (†*1771*).

4) (Fig. 59), o. 1771, over Karen Erichsdatter, †1771.

Liggesten af rødlig sandsten, 126×64 cm, med indskrift med fordybede versaler og kursiv på stenens øvre del. Stenen ligger i gulvet i nordsiden under den anden og tredje stolerække.

★(†) *Gravtræ* (fig. 74), antagelig fra slutningen af 1500-tallet eller 1600-tallet, fragment, 84×17 cm, 13 cm tykt, med indskrift med reliefversaler i forsænkede bånd.[129] Under indskriften er relief af vingefjer og en hånd, der hviler på en rund genstand; antagelig fragmenter af en putti, der hviler hånden på et kranium.[130] Gravtræet, der blev fundet ved et hus under oprydningsarbejdet efter Drejø Bys brand i sommeren 1942, har formentlig været genbrugt som bygningstømmer. I Svendborg Museum (inv.nr. SOM 17.302).

Fig. 60. Kirkegårdsmonument nr. 1, o. 1856, over sognepræst Carsten Johannsen (†1856) (s. 2862). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Churchyard monument no. 1, c. 1856, to parson Carsten Johannsen (†1856).*

†*Muret begravelse*. En *præstebegravelse* i korets nordside, angiveligt indrettet af sognepræst Christen Henrichsen Frørup (†1692) (jf. epitafium ovf.) og anvendt af sognepræsterne og deres familie.[131] 1822 ønskedes begravelsen fyldt op, og dette er antagelig sket kort efter.[48]

Blandt †*jordfæstebegravelserne* kan nævnes en grav til Mikkel Caspersen 1663. Som betaling for gravstedet gav han en bibel til kirken (jf. †alterbog nr. 9).[17]

Kirkegårdsmonumenter. 1) (Fig. 60), o. 1856, over Carsten Iohannsen (Johannsen), sognepræst, †11. nov. 1856.

Retkantet monument af grå sandsten med indfældet tavle af hvidt marmor, 100×83 cm. Tavlen flankeres af kannelerede pilastre og krones af en buegavl med akroterier; i gavlfeltet er en olielampe. Under tavlen er indskrift med skriveskrift, formentlig et skriftsted. På kirkegården øst for kirken.

2) (Fig. 61), o. 1862, over Margaretha Dorothea Johannsen, f. Carstens, *22. juni 1817, †13. nov. 1862. Efter personalia et skriftsted (Joh. 11,25).

Grotte af grå sandsten med indfældet tavle af hvidt marmor, 70×63 cm. Grotten er dekoreret med efeu i relief, og på den fladbuede tavle er indskrift med fordybet antikva, udfyldt med sort. På kirkegården øst for kirken.

3) (Fig. 62-63), o. 1868, over Anne Marie Josephsdatter, gårdkone, *1812 på Drejø, g.m. Rasmus Mortensen sammesteds i 31 år, med hvem hun fik et barn, »som med Fader og Familie sørge ved hendes Grav«, †5. dec. 1868.

Vaseformet monument af træ, 70×40 cm (107 cm højt inkl. pælen), med profileret fod, lågformet top med tandsnit hvorunder fragment af påsat cirkelornament, samt store, udsavede hanke. Rammeværket er malet mørkegråt, cirkelornamentet har spor af forgyldning samt blå farve, og skriftfeltet er hvidt med personalia med sort antikva og skriveskrift. På bagsiden, der ligeledes er gråmalet med hvidt skriftfelt, er et mindevers med sort skriveskrift (jf. fig. 63):[132] »Nu er du ei

Fig. 61. Kirkegårdsmonument nr. 2, o. 1862, over Margaretha Dorothea Johannsen (†1862) (s. 2862). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Churchyard monument no. 2, c. 1862, to Margaretha Dorothea Johannsen (†1862).*

Fig. 62-63. Kirkegårdsmonument nr. 3, o. 1868, over gårdkone Anne Marie Josephsdatter (†1868) (s. 2862). 62. Forside. 63. Bagside. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Churchyard monument no. 3, c. 1868, to farmer's wife Anne Marie Josephsdatter* (†*1868*). *62. Front. 63. Back.*

tilstede/ Hos os og Fader her,/ Thi her Guds Villie skeer./ Vi ære vil din Minde,/ Vi sige ved din Grav;/ "Her har Guds Tjenerinde/ Nedlagt sin Vandringsstav["]/ O lad den Vished standse da vor Taare/ At vi igjen skal sees i Evighed./ Og det "Farvel" som lyder ved din Baare/ Er kun til vi har naaet den samme Fred«. Monumentet er ophængt på våbenhusets sydvæg, vest for døren.

4) (Fig. 66), o. 1874, genanvendt o. 1911. Oprindeligt sat over Anne Marie Mortensdatter, g.m. husmand P.(F?) Mortensen, ⋆12. sept. 1829 på Drejø, †5. nov. 1874. Genanvendt 1911 med sekundær †indskrift over Rasmus Mortensen, veteran, ⋆17. marts 1825, †29. okt. 1911.[133]

Kors med trepasender, af fyrretræ, 82×67,5 cm, med fragmenter af hvid maling og oprindelig

indskrift med sort antikva; i tværarmens korsender er spor af spidsbladede rosetter med gullig farve. Korset er restaureret med afdækning af den oprindelige staffering 2009;[134] på bagsiden er en sentens af den sekundære indskrift med sort skriveskrift bevaret: <»Fred med dit Støv«>. Korset, der oprindeligt må have stået på kirkegården, hænger med bagsiden udad på vestvæggen syd for vinduet.

5) (Fig. 64-65), o. 1875, over Else Dorthea Falk, *24. juni 1810, g.m. husmand Anders Rasmussen i 34½ år, velsignet med to sønner og syv døtre, hvoraf de tre var 'forudgangne til evigheden', †23. april 1875, 65 år gammel.

Vaseformet monument af træ, 71×40 cm (114,5 cm højt inkl. pælen), næsten svarende til nr. 3. Forsiden er hvidmalet med grå hanke og indskrift med sort skriveskrift; bagsiden er umalet og har et

Fig. 64-65. Kirkegårdsmonument nr. 5, o. 1875, over Else Dorthea Falk (†1875) (s. 2864). 64. Forside. 65. Bagside. Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Churchyard monument no. 5, c. 1875, to Else Dorthea Falk (†1875). 64. Front. 65. Back.*

Fig. 66. Kirkegårdsmonument nr. 4, o. 1874, over Anne Marie Mortensdatter (†1874), genanvendt o. 1911 over veteran Rasmus Mortensen (†1911) (s. 2863). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Churchyard monument no. 4, c. 1874, to Anne Marie Mortensdatter* (†*1874*)*, reused c. 1911 for veteran Rasmus Mortensen* (†*1911*).

mindevers med sort skriveskrift (jf. fig. 65): »Lad Taarerne standse ved denne [Grav]/ Den Vandring var mødig og træt./ Som Herren i Himlen her Hvile gav,/ Af Jordlivets Kval var den mæt./ Guds Naade var stor i den sidste Stund,/ Du blidt sov ind til Dødens Blund/ O standser I Taarer og skuer didhen,/ Hvor Herren vil samle de skilte igj[en]/ Farvel kjære Moder«. Monumentet er ophængt på våbenhusets sydvæg, øst for døren.

6) (Fig. 67), 1947, over den engelske flyver (David) Howells, sergent i RAF, nr. 1102739, (†16. maj 1944), begravet 26. juni 1944. Efter personalia mindeord. Stenen blev rejst af øens beboere.[135]

Natursten af rødlig granit, ca. 75×75 cm, med indskrift med fordybede versaler, udfyldt med sort. På kirkegården nord for tårnet.

†*Kirkegårdsmonumenter*. I uvejret i februar 1818, hvor en del af tårnet styrtede ned (s. 2831), blev mange gravtræer slået i stykker.[51]

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier eller utrykte kilder og litteratur anvendt i beskrivelsen af Drejø Kirke. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser anvendt i Svendborg Amt i almindelighed, jf. også s. 59 ff. Henvisninger til Danmarks Kirker, Kbh. 1933- , er angivet som *DK*, efterfulgt af betegnelsen på det pågældende amt; referencer inden for Svendborg Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. *Rigsarkivet, København* (RAK). *Reviderede Regnskaber, Kirkeregnskaber*: Regnskaber Fyn 1662-1837. 3. Nyborg Provsti. Gudme, Sunds, Ærø og Als Herreder 1662-71 (*Rev. rgsk*. Rgsk. Fyn). – 5. Nyborg Provsti Jordebog 1671. – *Rentekammeret Danske Afdeling, Fyns Stifts Renteskriverkontor*: 2244-191. Dokumenter ang. salg af Hvidkilde og det halve af Lindskov til Johan Lehn 1725 (*Rtk*. 2244-191. Dok. ang. salg af Hvidkilde).

Rigsarkivet, Odense (RAO). *Fyns bispearkiv*: Indberetninger om kirkeejere og patronatsret 1695-1786. – Visitatsprotokol Sunds Herred og Ærø 1834-96 (*Bispeark*. Visitatsprot.). – Indberetninger om kirker og kirkegårde 1812-43 (*Bispeark*. Indb. om kirker og kirkegårde). – Synsforretninger over kirker og præstegårde 1872-98 (*Bispeark*. Syn over kirker og præstegårde). – Sunds Herreds breve 1541-1805, 1805-1968 (*Bispeark*. Sunds Hrds. breve). – Sunds og Sallinge herreder 1853-67 (*Bispeark*. Sunds og Sallinge hrdr.). *Sunds Herreds provstiarkiv*:

Fig. 67. Kirkegårdsmonument nr. 6, 1947, over den engelske flyver, sergent David Howells (†1944) (s. 2865). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Churchyard monument no. 6, 1947, to English airman Sergeant David Howells* (†*1944*).

Register over kirkernes indkomster 1576 (*Provstiark*. Reg. over kirkernes indk.). – Kirkeregnskaber 1645-75. – Justitsprotokol m.m. 1690-1824 (heri kirkesyn 1760-1824) (*Provstiark*. Justitsprot. m.m.). – Breve fra biskop, amtmand, stiftsøvrighed og forskellige 1727-1812 (*Provstiark*. Breve fra biskop, amtmand m.fl.). – Synsprotokol for kirker 1935-81 (*Provstiark*. Synsprot.). *Sunds-Sallinge Herreds provstiarkiv*: Kopibog over udsendte cirkulærer 1844-54. *Svendborg Amtsprovsti*: Synsprotokol for Sunds og Sallinge herreder 1824-39 (*Svendborg Amtsprovsti*. Synsprot.). *Drejø Sogn*: Regnskabsbog 1581-1675 (*Sogneark*. Rgsk.). – Sager vedr. Drejø Kirke 1589-1807. – Embedsbog 1804-1985 (*Sogneark*. Embedsbog). *Drejø Sogn Topografica*: Emneordnede sager, Drejø. Transkription af Drejø-bogen 1794-1845. *Drejø med Skarø Kirkedistrikt Menighedsråd*: Forhandlingsprotokol for menighedsrådet 1903-38. (*Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.). *Lehn Godsarkiv*: Sager vedr. baroniet Lehns kirker 1792-1921 (*Lehn Godsark*. Sager vedr. kirker). – Byggesager 1861-1922 (*Lehn Godsark*. Byggesager). *Fyn i almindelighed. Topografica*: 3. Indberetninger til Jessen, Thurah og Danske Atlas 1743-71 (*Fyn i alm*. 3. Indb. 1743-71). – 17a. Fyn St-U. Sunds Herred. Sognepræsters efterretninger om de forskellige sogne 1760-1800 (*Fyn i alm*. 17a. Sunds Hrd. Sognepræsters efterretn.). *Den kgl. bygningsinspektør*: Kirker, korrespondance, bilag, tegninger m.m. 1863-1927 (*Den kgl. bygningsinspektør*. Kirker m.m.).

Det Kongelige Bibliotek (KB). *Gamle kongelige Samling*. 2351. 4º. Udskrift af Præsteskabets i Fyens Stift Antegnelser om Kirkerne i Fyen og underliggende der i Stiftet, for det meeste samlede og indgivne til Stiftets Øvrighed 1706-1707, med nogle faae Tegninger af Gravsteder og Vaabener (*GKS* 2351. 4º. Antegnelser om Kirkerne i Fyen 1706-07). *Kallske samling*. 377. 4º. Kopi af beskrivelse over kirkerne og herregårdene i Fyn og i Langeland, af sognepræsterne til Thuras brug forfattet 1755 (*Kallske saml*. 377. 4º. Beskrivelse over kirkerne 1755).

Nationalmuseet (NM). Håndskriftsamlingen: C. T. Engelstoft, *Kirkene i Fyns Stift* (med register af Olaf Olsen) (NM. *Engelstoft*). *Indberetninger*: Alan Havsteen-Mikkelsen 2001 (bygning og inventar). – Lise Thillemann 2001 (indvendig kalkning). – Mads Chr. Christensen 2001 (naturvidenskabelige prøver af kalklag). – Karin Vestergaard Kristiansen 2005 (inventar og gravminder). – Bendt Longmose Jakobsen 2009 (farvesætning og kalkmaleri). – Jens Johansen 2009a (inventar) og 2009b (kirkegårdsmonument).

Danmarks Kunstbibliotek. Vilhelm Dahlerups skitsebøger.

Kirkens arkiv. Synsprotokol 1862 ff. (Kirkens arkiv. Synsprot.).

Drejø Sogns Lokalarkiv. Materiale vedr. Drejø Kirke.

Rønnow Arkitekter A/S. Det Kgl. Bygningsinspektorats Arkiv: Drejø Kirke (Rønnow Arkitekter. *Det kgl. bygningsinsp.ark*. Drejø K.).

Tegninger. *Nationalmuseet* (NM). Harald Langberg 1942 (rekonstruktionsforsøg af gravtræ). – Lars Mindedal 1985 (grundplan, facadeopstalter og tværsnit samt tolkninger af murværk) og 1988 (situationsplan).

Litteratur. Peder Tommerup, *Topographie over Drejø Sogn*, Odense 1823 (*Tommerup 1823*). – A. Fabricius, *Drejø Sogns Beskrivelse og Historie*, Kbh. 1882 (*Fabricius 1882*).

Historisk indledning ved Rikke Ilsted Kristiansen, kirkens omgivelser, bygning og kalkmalerier ved Pia Katrine Lindholt, inventar og gravminder ved Rikke Ilsted Kristiansen, heraf dog orgler ved Kristian Lumholdt. Arkivalielæsning ved Ida Marie Bjørlig, Marie Louise Blyme og Bjørn Westerbeek Dahl m.fl. Oversættelser ved James Manley (engelsk) og Peter Zeeberg (latin). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet december 2020.

[1] RAO. *Sunds Herreds Provsti*. Liber copiarum 1565-1813; KB. *GKS* 2351. 4º. Antegnelser om Kirkerne i Fyen 1706-07; *Fabricius 1882* 28 f.

[2] RAO. *Sogneark*. Embedsbog; KB. *GKS* 2351. 4º. Antegnelser om Kirkerne i Fyen 1706-07; *Fabricius 1882* 28.

[3] *Tommerup 1823* 16; jf. også RAO. *Sogneark*. Embedsbog; *Fabricius 1882* 27; J. P. Trap, *Danmark*, 5. udg., Niels Nielsen, Peter Skautrup og Povl Engelstoft (red.), Kbh. 1957, V,2, 818.

[4] *Danske Kirkelove*, Holger Fr. Rørdam (udg.), I, Kbh. 1883, nr. 419 (7. jan. 1555). Jf. også Erich Pontoppidan og Hans de Hofman, *Den danske Atlas* III, Kbh. 1767, 604, og VI, Kbh. 1774, 723; *Fabricius 1882* 30-32.

[5] RAO. *Bispeark*. Sunds Hrds. breve. 1588 nævner Jacob Madsen kun to gårde på Birkholm; *Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604*, Jens Rasmussen og Anne Riising (udg.), Odense 1995, 190.

[6] *Tommerup 1823* 17-19; *Fabricius 1882* 53 f. og 77-84.

[7] *Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet jordegods i Danmark, fra Reformationen til Nutiden*, 1535-1765 II, Rigsarkivet (udg.), Kbh. 1908, 250 (15. jan. 1667).

[8] *Kronens Skøder* (note 7), 633 f. (12. nov. 1687). Gabel fik samtidig patronatsret til kirkerne i Ollerup (s. 2005), Øster Skerninge (s. 1963) og på Strynø (s. 2889), i Hundstrup og på Avernakø og Lyø (Sallinge Herred), i Kullerup (Vindinge Hrd.) samt til flere sjællandske kirker. Til Hvidkilde hørte desuden Svendborg Skt. Jørgens (s. 403), Sørup (s. 451) og Egense (s. 1905).

[9] Det solgte omfattede bl.a. patronatsretten til Egense, Sørup, Ollerup, Øster Skerninge, Drejø og Strynø samt Hundstrup og Avernakø. *Kronens Skøder* (note 7), IV, Kbh. 1950, 611 (12. dec. 1725).

[10] *Kronens Skøder* (note 7), IV, Kbh. 1950, 612 f. (31. dec. 1725).

[11] Kirkens arkiv. Synsprot.

[12] *Fabricius 1882* 85.

Fig. 68. Triumfmuren set mod nordvest fra loftet (s. 2826). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Chancel arch wall looking north west from the loft.*

[13] Evald Tang Kristensen, *Danske Sagn* III, Silkeborg 1895, 162 (nr. 839).
[14] *Tommerup 1823* 17; *Fabricius 1882* 27 f.; RAO. *Sogneark*. Embedsbog.
[15] RAO. *Bispeark*. Indb. om kirker og kirkegårde; Syn over kirker og præstegårde; Kirkens arkiv. Synsprot.
[16] En istandsættelse af digerne er projekteret til 2020; Kirkens arkiv. Synsprot.; referat fra menighedsrådsmøde 21. okt. 2020.
[17] RAK. *Rev. rgsk*. Rgsk. Fyn.
[18] RAO. *Bispeark*. Indb. om kirker og kirkegårde.
[19] RAO. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; NM. Tegning af Ejnar Mindedal Rasmussen 1951.
[20] Et nyt hængsel til kirkelågen skulle anskaffes to år forinden; RAK. *Rev. rgsk*. Rgsk. Fyn.
[21] RAO. *Svendborg Amtsprovsti*. Synsprot.
[22] 1936 skulle der anskaffes en egestolpe til en kirkegårdslåge; Kirkens arkiv. Synsprot.
[23] RAO. *Bispeark*. Sunds Hrds. breve.
[24] RAO. *Lehn Godsark*. Sager vedr. kirker.
[25] RAO. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; Kirkens arkiv. Synsprot.
[26] RAO. *Provstiark*. Synsprot.; Kirkens arkiv. Synsprot.
[27] Korrespondance i NM; Rønnow Arkitekter. *Det kgl. bygningsinsp.ark*. Drejø K.
[28] RAO. *Provstiark*. Reg. over kirkernes indk.
[29] RAO. *Provstiark*. Synsprot.
[30] RAO. *Sunds Herreds Provsti*. Liber copiarum 1565-1813.
[31] Over loftet er der på triumfmurens østside ikke spor efter nedrevne langmure til et smallere kor (fig 68).
[32] Murkronen over triumfmuren er som den eneste af de oprindelige mure synlig fra loftet (fig. 68).
[33] NM. *Engelstoft*.
[34] Teglstenenes længde kendes ikke, men tværmålene er 13×7 cm, og de kan derfor både være munke- og renæssancesten.
[35] Martin Wangsgaard Jürgensen, *Changing Interiors: Danish village churches c. 1450-1600*, København 2011, 46.
[36] På Vilhelm Dahlerups skitse af kirkens grundplan o. 1875 (fig. 69) er der vist et ældre vindue mod vest.
[37] Det er ikke muligt at udskille en trekant i det nuværende kampestensmurværk, og den kan være nedskåret ved tårnets opførelse.
[38] 1616 nævnes, at kirken skylder hr. Peder Andersens børn på Ærø penge for 'den ny kirkes bygning', som var opført året før, hvormed der sandsynligvis menes koret; RAO. *Sogneark*. Rgsk. Der er formentlig tale om Peder Andersen Wandal († 1614), som var præst ved Tranderup Kirke (Ærø Hrd.).
[39] Kappernes opmuring kan ikke erkendes, da de er pudset på både over- og underside.
[40] Vilhelm Dahlerup har to skitser af svungne gavltrekanter, hvor den ene er våbenhusets (jf. fig. 19), mens tårnet har kamtakker. Den anden kan derfor være langhuskorets (jf. fig. 20). Dog omtales 1862, at 'kirken og tårnets gavle er takkede'; Kirkens arkiv. Synsprot.

[41] Et ældre vindue nævnes 1862; Kirkens arkiv. Synsprot.
[42] RAO. *Sogneark*. Rgsk. 1628-29 nævnes, at der er blevet slået hvælv i kirken, og der har været udlæg til kalk, tømmer, 'deller', fragt m.m.
[43] Skjoldbuerne er øverst lidt bredere end en hel sten, da der gennem tiden er opstået et mellemrum mellem væg og bue. Disse mellemrum er siden udfyldt med mørtel; korrespondance i NM.
[44] Hvælvene er pudsede på oversiden, men konstruktionen er delvist synlig.
[45] Det er muligt, at kampestensmurene i klokkestokværket er resterne af et oprindeligt tårn, men det kan ikke verificeres ud fra de tilgængelige kilder.
[46] RAO. *Sogneark*. Rgsk.
[47] RAO. *Fyn i alm*. 17a. Sunds Hrd. Sognepræsters efterretn.
[48] RAO. *Provstiark*. Justitsprot. m.m.
[49] RAO. *Bispeark*. Sunds Hrds. Breve; *Provstiark*. Justitsprot. m.m.
[50] Det vides ikke, om det var hele den nordlige gavltrekant, der faldt ned.
[51] RAO. *Drejø Sogn Topografica*. Emneordnede sager, Drejø 1688-1855; jf. også Birte Hjorth Pedersen, »Optegnelser fra Drejø 1794-1845«, *Fynske Årbøger* 1971, 32.
[52] Restaureringen er beskrevet i Kirkens arkiv. Synsprot. og RAO. *Lehn Godsark*. Byggesager. Arkitekt Vilhelm Dahlerup udførte enkelte skitser af kirken og inventaret inden ombygningen (fig. 19-20, 31 og 69).
[53] Bl.a. kirkerne i Egense (s. 1916), Ollerup (s. 2015) og Hundstrup (Sallinge Hrd.) blev pudset på samme vis. 1928 omtalte G. L. Wad, at kirkerne under baroniet Lehn var blevet 'nedsænket i mudder'; G. L. Wad, »Træk af Vandalismen i Fyen«, *Aarbog for historisk samfund for Odense og Assens Amter* IV, 1928, 374.
[54] Langs ydermurene er der efterfølgende, muligvis i begyndelsen af 1900-tallet, muret lignende afstivninger, som ikke er i forbandt med forhøjelsen af langmurene.
[55] Det nordligste hanebånd i våbenhusets tagværk blev fjernet for at lave adgangen til klokkestokværket.
[56] RAO. *Bispeark*. Visitatsprot.
[57] Kirkens arkiv. Synsprot.; RAO. *Provstiark*. Synsprot.; *Den kgl. bygningsinspektør*. Kirker m.m.

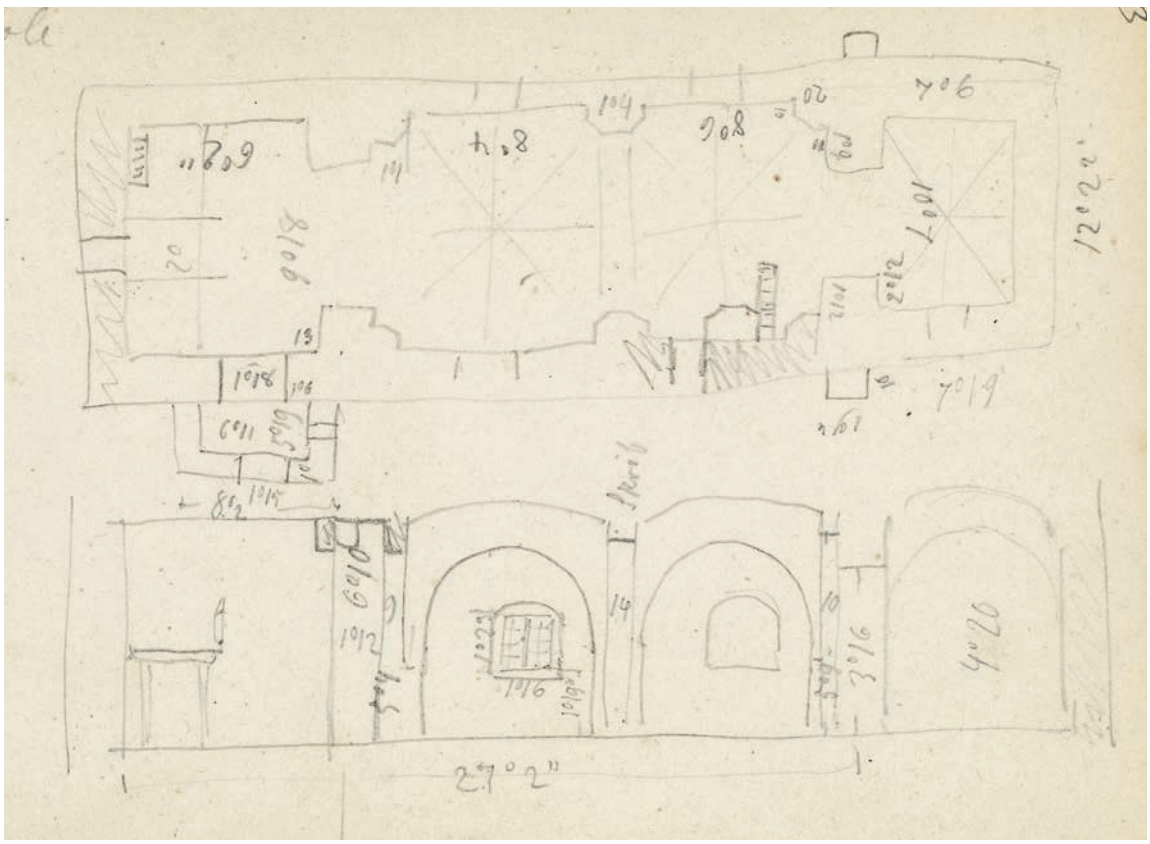

Fig. 69. Skitse af plan og længdesnit set mod nord. Tegnet af Vilhelm Dahlerup o. 1875. I Danmarks Kunstbibliotek. – *Sketch of plan and longitudinal section looking north*.

[58] Korrespondance i NM.
[59] Undersøgelser foretaget 2001 af pudslagene og revner i kirkens mure førte til istandsættelsen 2009; NM. Indb. ved Lise Thillemann 2001 samt korrespondance i NM.
[60] NM. Indb. ved Bendt Longmose Jakobsen 2009.
[61] På den blå baggrund er der skrevet flere linjer tekst med blyant, som ikke kan aflæses. Kun initialerne »MP« er tydelige.
[62] Gulve af samme type findes bl.a. i kirkerne i Egense, Øster Skerninge og på Strynø (s. 1919, 1974 og 2895).
[63] RAO. *Provstiark*. Breve fra biskop, amtmand m.fl.
[64] RAO. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.
[65] Deres omrids er endnu synlige, og de er tilmuret med gule normalsten 1875 (s. 2831).
[66] NM. Indb. ved Mads Chr. Christensen 2001. Ved analyse af den blå farve er den bestemt til en ultramarinholdig blå limfarve.
[67] I kirkerne i Sørup (s. 458), Øster Skerninge (s. 1975), Egense (s. 1919) og på Strynø (s. 2896) er der fundet rester af den blå farve.
[68] NM. Indb. ved Bendt Longmose Jakobsen 2009; RAO. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.
[69] Korrespondance i NM.; Rønnow Arkitekter. *Det kgl. bygningsinsp.ark*. Drejø K.
[70] Kirkens arkiv. Synsprot. Den østlige kakkelovn omtales som stående i koret, men det er sandsynligvis den, der ses på fig. 23.
[71] NM. Indb. ved Jens Johansen 2009a.
[72] NM. Indb, ved Alan Havsteen-Mikkelsen 2001.
[73] NM. Indb. ved Karin Vestergaard Kristiansen 2005.
[74] RAO. *Bispeark*. Sunds Hrds. breve; Syn over kirker og præstegårde; Kirkens arkiv. Synsprot.
[75] Anskaffelsen af et rundt eller ovalt alterbord skal muligvis ses i sammenhæng med en kongelig approbation 1807 af ønsket om at borttage altertavlerne i alle baroniet Lehns kirker og i stedet 'sætte et bord med knæfald', jf. Svendborg Skt. Jørgens (s. 425 med note 104), Øster Skerninge (s. 1978) og Ollerup (s. 2024). 1816-17 gennemførte kirkeejeren en ikke nærmere beskrevet hovedreparation af Ollerup og Drejø kirker (s. 2024, jf. også s. 2830), og fornyelsen af alterbordet kunne være sket i denne forbindelse. RAO. *Bispeark*. Sunds Hrds. breve; *Provstiark*. Justitsprot. m.m.; RAK. *Danske Kancelli, 1. Departement*. H17-21. Brevbog 1816, nr. 1465 (1. juni 1816).
[76] RAK. *Rtk*. 2244-191. Dok. ang. salg af Hvidkilde.
[77] RAK. *Rev. rgsk*. Rgsk. Fyn; RAO. *Sogneark*. Rgsk.
[78] Kirkens arkiv. Synsprot. Behandlingen har nedbrudt garvesyren i træet og efterladt det i en korkagtig tilstand og med mange langsgående revner. NM. Indb. ved Jens Johansen 2009a. Det fremgår ikke direkte af synsprotokollen, at tavlen blev afætset, men blot at den blev restaureret. Afrensningen af tavlen kunne også være sket allerede i forbindelse med fornyelsen af altermaleriet i begyndelsen af 1850'erne (jf. ndf.); det ville i så fald være et tidligt eksempel på afætsning af farve på kirkeinventar, jf. Karin Vestergaard Kristiansen, *Dansk kirkeinventars farvehistorie. En kronologisk og kontekstuel undersøgelse med Nationalmuseets Antikvarisk-Topografiske Arkiv som indsamlingskilde* (ph.d.-afhandling), 2014, 368-72.
[79] †Indskrifterne i storstykket svarede til de nuværende. I postamentfeltet stod »Frygt ikke, tro ikkun« (Mark. 5,36), i topfelterne: »Se det Guds lam som bærer verdens synd« (Joh. 1,29). *Drejø Sogns Lokalarkiv*. Materiale vedr. Drejø Kirke.
[80] Ved sit besøg på Drejø 1853 noterede Engelstoft, at alterbilledet var nyt. NM. *Engelstoft*.
[81] I Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Gemäldegalerie Alte Meister (inv.nr. 510).
[82] Indskriften er delvist skjult bag rammen. 1853 malede Laurids Vilhelm Berth et †altermaleri til Stenstrup Kirke (s. 2144), og de følgende år udførte han malerier til altertavlen og prædikestolen i Svendborg Vor Frue Kirke (s. 333 og 350).
[83] Det betegnes i denne forbindelse 'altertavlens hovedmaleri'. RAO. *Lehn Godsark*. Sager vedr. kirker.
[84] Det er uvist, om dette var sidefelternes oprindelige form. De rummede tilsyneladende ikke malerier, men måske †indskrifter. Tavlen kunne i så fald i sin oprindelige tilstand have været i slægt med de såkaldte skrift- eller katekismusaltertavler med maleri af Nadverens indstiftelse i storfeltet, flankeret af indskrifter i sidefelterne og med malerier af Korsfæstelsen og Opstandelsen i topfelterne; sammenlign for eksempel med altertavlen i Svendborg Vor Frue Kirke (s. 327).
[85] Krucifikset ses ikke på fig. 31, hvilket dog ikke udelukker, at det kan have stået der også før 1875.
[86] Finn Grandt-Nielsen, *Fynsk kirkesølv*, Odense 1983, 33; Chr. A. Bøje, *Danske guld og sølv smedemærker før 1870*, II, Kbh. 1982, 112.
[87] *Bøje 1982* (note 86), vistnok nr. 4092. Jesper Hansen Rust har udført nært beslægtet altersølv til bl.a. Helligåndskirken i Faaborg (s. 701), Odense Skt. Knuds og Lumby Kirke (*DK Odense* 549 og 5114).
[88] *Grandt-Nielsen 1983* (note 86), 25.
[89] Den var oprindeligt udført som smykkeæske, jf. *Grandt-Nielsen 1983* (note 86), 25.
[90] Chr. A. Bøje, *Danske guld og sølv smedemærker før 1870*, I, Kbh. 1979, nr. 228.
[91] RAO. *Bispeark*. Sunds og Sallinge hrdr.; *Lehn Godsark*. Byggesager; Kirkens arkiv. Synsprot.
[92] *Bøje 1979* (note 90), nr. 1467.
[93] Tilsvarende sygesæt findes i Svendborg Skt. Jørgens Kirke (s. 428) og Øster Skerninge Kirke (s. 1982).
[94] Beslægtede †stager har formentlig været i Skårup Kirke (s. 1787).
[95] Bevarede ildkar findes i bl.a. Ølgod og Alslev kirker (*DK Ribe* 1553 og 2022).
[96] RAO. *Lehn Godsark*. Sager vedr. kirker; Kirkens arkiv. Synsprot. Jf. også Anne-Grete Thestrup, »Mes-

Fig. 70-71. Kirkens istandsættelse 1986 (s. 2833). 70. Våbenhusets sydgavl (s. 2828). 71. Tårnets nordfacade (s. 2829). Foto Lars Mindedal 1986. – *The church during repair, 1986. 70. South gable of porch. 71. North facade of tower.*

sehagler i Svendborg Provsti«, *Årbog for Svendborg & Omegns Museum* 1991, 109.

[97] RAO. *Svendborg Amtsprovsti*. Synsprot.; *Lehn Godsark*. Sager vedr. kirker.

[98] RAO. *Sunds-Sallinge Herreds provstiarkiv*. Kopibog over udsendte cirkulærer 1844-54.

[99] Der er således tale om et importarbejde, måske fra Norge. Der kendes to importerede norske fonte af klæbersten i Danmark, den ene i Vestervig Kirke (*DK Tisted* 638), den anden i Skt. Ibs Kirke på øen Ven (Skåne); M. Mackeprang, *Danmarks middelalderlige Døbefonte*, Kbh. 1941, 16. Fonten på Drejø er ikke omtalt af Mackeprang.

[100] Glorien danner et rundt, forsænket felt, hvori helgenens hoved er hugget i relief, mens skulderpartiet og klædedragten derunder er markeret ved fordybede, vandrette og skrå konturstreger.

[101] RAO. *Sogneark*. Embedsbog; *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; korrespondance i NM.

[102] RAO. *Sogneark*. Embedsbog; tegning af J. G. Burman Becker, i KB.

[103] Gotiske fonte havde generelt sparsom eller ingen dekoration. Kummens form svarer til en gruppe norske halvkugleformede kummer; venligst meddelt af Mona Bramer Solhaug, professor emeritus, Kulturhistorisk Museum, Universitetet i Oslo. Jf. også Mona Bramer Solhaug, *Middelalderens døpefonter i Norge* I, Oslo 2001, 153, hvor de halvkugleformede, dekorationsløse fonte dateres til o. 1250-75.

[104] Der kendes flere eksempler på dekorationsløse fonte, som senere blev omhugget og forsynet med reliefudsmykning. For et eksempel se Mona Bramer Solhaug, »Norsk døpefont i Hólar domkirke på Island«, *Collegium Medievale* 2009, 87-110.

[105] Kirkens arkiv. Synsprot.; NM. Indb. ved Karin Vestergaard Kristiansen 2005. Før 1875 var stolen muligvis opsat en smule længere mod vest, jf. fig. 69.

[106] Fra opgangen lød indskrifterne: 1) »Salige er de rene af hjertet thi de skal se Gud« (Matt. 5,8). 2) »Jesus Kristi hans søns blod renser os fra al synd« (1 Joh. 1,7). 3) »Renser Eders sjæle i sandheds lydighed formedelst aanden« (1 Pet. 1,22). 4) »Vær tro indtil døden saa vil jeg give dig livsens krone« (Åb. 2,10). *Drejø Sogns Lokalarkiv*. Materiale vedr. Drejø Kirke; NM. Indb. ved Jens Johansen 2009a.

[107] Om brug af timeglas i kirkerne, se Marie-Louise

Jørgensen, »Timeglas i kirkerne«, *Bornholmske Samlinger* 2003, 133-42.
[108] Sammenlign med stolestaderne i f.eks. Egense (s. 1938), Øster Skerninge (s. 1988) og Ollerup (s. 2036).
[109] Stolene er tidligst omtalt 1862, da de burde have nyt gulv. Dette skete under restaureringen 1875, og stolene nævnes ikke fornyet i den ellers udførlige beskrivelse af arbejder udført da, jf. Kirkens arkiv. Synsprot. Den grå og lysegrå bemaling under egetræsådringen (jf. ndf.) er ikke konstateret på andet inventar.
[110] Kirkens arkiv. Synsprot. Placeringen forudsætter, at alterbordet i en periode har stået længere fra østvæggen, end det er tilfældet i dag.
[111] Restaureringen blev bekostet af graver og ringer Jens Møller Jensen og hans medhjælper og hustru Alma i anledning af deres 40-års jubilæum. RAO. *Sogneark*. Embedsbog; Kirkens arkiv. Synsprot.
[112] RAO. *Lehn Godsark*. Sager vedr. kirker; Kirkens arkiv. Synsprot.
[113] En tilsvarende piedestal til nr. 1 står i skibet lige inden for døren.
[114] RAO. *Lehn Godsark*. Byggesager; Kirkens arkiv. Synsprot.
[115] RAO. *Provstiark*. Synsprot.; korrespondance i NM.
[116] Den Danske Orgelregistrant.
[117] Ved visitats i 1920 konstateredes det, at kirken intet orgel havde; RAO. *Sogneark*. Embedsbog. I 1913 havde man dog modtaget en anonym gave på 100 kr. til anskaffelse af et orgel (en betegnelse, som også jævnligt bruges på harmoniums); RAO. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

Fig. 73. Mørtelrelief på tårnets søndre bagmur (s. 2834). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Mortar relief on southern back wall of tower.*

Fig. 72. Langhusets sydfacade under istandsættelsen 1986 (s. 2833). Foto Lars Mindedal 1986. – *South facade of nave during repairs, 1986.*

Fig. 74. Fragment af ✶(†)gravtræ, antagelig fra slutningen af 1500-tallet eller 1600-tallet (s. 2861). I Svendborg Museum. Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *Fragment of ✶(†)log tombstone, presumably from the end of the 1500s or 1600s.*

[118] Den Danske Orgelregistrant; yderligere oplysninger om kirkens orgler findes her.
[119] Indskriftens typografi ændrer sig på dette tidspunkt.
[120] RAO. *Sogneark*. Embedsbog; *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.; Kirkens arkiv. Synsprot.
[121] RAO. *Sogneark*. Embedsbog. If. Henning Thalund, *Fynske kirkeskibe*, Svendborg 1989, 74, er skibet bygget af Oscar Jensen, men i embedsbogen anføres, at bygmesteren er ukendt.
[122] Forskellen i stavemåden i indskrifterne på den nuværende klokke og †nr. 3 må skyldes unøjagtighed i afskriften, jf. også brev fra sognepræst S. N. T. Hansen 21. marts 1893, i NM.
[123] RAO. *Sogneark*. Enesteministerialbog 1732-1811; *Danske Atlas VI, 1774* (note 4), 723. Bevarede klokker af samme støber findes i bl.a. Gudme Kirke (1737) (Gudme Hrd.) og Fuglsbølle Kirke (1745) (Langelands Sønder Hrd.).
[124] RAO. *Sogneark*. Enesteministerialbog 1732-1811. Bevarede klokker støbt af M. C. Troschell findes i bl.a. Lunde Kirke (1776) (*DK Odense* 5066) og Rudkøbing Kirke (1778) (s. 1459).
[125] KB. *GKS* 2351. 4°. Antegnelser om Kirkerne i Fyen 1706-07; *Fyn i alm*. 17a. Sunds Hrd. Sognepræsters efterretn.; *Danske Atlas VI, 1774* (note 4), 723. Navnene er suppleret efter S. V. Wiberg, *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie* 1, Odense 1870, 278.
[126] RAO. *Fyn i alm*. 17a. Sunds Hrd. Sognepræsters efterretn. Papiret, beretningen er skrevet på, er delvist ødelagt af fugt og blækket falmet.
[127] RAO. *Fyn i alm*. 17a. Sunds Hrd. Sognepræsters efterretn.; jf. også *Danske Atlas VI, 1774* (note 4), 723.
[128] RAO. *Lehn Godsark*. Sager vedr. kirker. Epitafiets maleri kunne være identisk med et †maleri, omtalt 1861 (s. 2857).
[129] Af indskriften er bevaret otte linjer med to til tre bogstaver i hver. Bevarede gravtræer findes i bl.a. Døstrup Kirke (o. 1586) (*DK Sjyll* 1518) og Store Dalby Kirke (o. 1651) (*DK Vejle* 1899). Jf. også Kai Uldall, »Gravtræ og Gravramme«, *Fra Nationalmuseets Arbejdsmark* 1931, 41 ff., særligt 46-49.
[130] Jf. rekonstruktionsforsøg ved Harald Langberg 1942, i NM.
[131] RAO. *Fyn i alm*. 17a. Sunds Hrd. Sognepræsters efterretn.; *Kallske saml*. 377. 4°. Beskrivelse over kirkerne 1755.
[132] Sammenlign med en gruppe lidt ældre kirkegårdsmonumenter af træ fra o. 1830-51 i Verninge Kirke (*DK Odense* 3263).
[133] NM. Indb. ved Jens Johansen 2009b.
[134] Ved restaureringen blev en moderne hvid lakmaling med bogstaver af sort, selvklæbende plastik, en gentagelse af den sekundære indskrift over Rasmus Mortensen, fjernet. NM. Indb. ved Jens Johansen 2009b.
[135] https://www.cwgc.org/find-records/find-war-dead/casualty-details/2270948/DAVID%20HOWELLS/ og http://www.drejosogn.dk/upl/website/produkter/FoldertilDrejflyvergrav.pdf besøgt 18. sept. 2020; Anders Bjørnvad, *Faldne allierede flyvere 1939-1945*, Odense 1995, 77 f.

DREJØ CHURCH

The church lies by itself in a hollow in the southwestern part of the island (fig. 1). About 200 m north of the church is Drejø village and to the south are several wetland areas.

Building. The church, which was built around 1535, was originally a nave church, c. 18.5 m wide and 8 m long. It is built of fieldstone and Renaissance brick was used for the details. The segmentally arched door between the porch and the nave is the church's original and only entrance (figs. 8-9). Of the original windows of the nave a single, segmentally arched, low window in the south facade is preserved (fig. 16). The building was covered by a flat †wooden ceiling.

In the first third of the 1600s the building was extended several times. Probably in 1615 a nave-chancel was extended at the eastern end, making it into a nave proper (figs. 5 and 11). The chancel was built in red Renaissance brick in cross bond. It is likely that it had a †window in the south side, and a round chancel arch was broken through the original east gable. A low, sextuple rib vault covers the building part (fig. 25). The pediment towards the east originally had curved roof lines (fig. 20), but was rebuilt in 1875 (cf. below).

A porch was built towards the south (fig. 12). The long walls are of fieldstone, while the south gable is in Renaissance brick in cross bond. The bevelled jambs of an original door are preserved towards the south, while its arch and the pediment were rebuilt in 1875 (cf. below). The original †pediment had curved lines (cf. fig. 19).

In 1628-29 two octuple vaults were set up in the nave by the master mason Jacob Murermester (fig. 24). The quadratic vaults were probably planned together with the tower (cf. below), since the latter's arcade wall supports the westernmost vault. The vaults are in red Renaissance brick like those of the chancel.

Above the west end of the nave a tower was erected (fig. 13). The tower is built of fieldstone and red Renaissance brick in cross bond. A wall with a round-arched arcade divides the original nave-chancel into nave and tower interior. The tower interior is covered by a flat wooden ceiling. The original access to the belfry floor was possibly from the †western gallery. On the belfry floor one of two presumably pointed-arched belfry lights can be traced (cf. figs. 19 and 71). The roof gable of the tower was taken down in 1875, but was originally decorated with high recesses and terminated with corbelling (cf. fig. 19).

In the 1600s the church was repaired several times, and in 1779 it underwent a refurbishing. Again in 1816-17 the church was given major repairs. In 1875 the church was radically restored, and among other things facades and back walls were cement-plastered, new windows installed, cornices and gables rebuilt and the tower heightened.

The plastering, which did not adhere well to the church's facades, was removed in 1986, but the back walls are still plastered over; for that reason, no older construction details can be observed from the inside. Most recently the church has been renovated in 2009-10.

Wall paintings. During the repairs of 2009-10 a single wall painting was uncovered in the western bay of the nave, where the cement plastering from 1875 had fallen off. On the underside of the northern transverse rib, beneath the plaster, black vine tracery had been preserved (fig. 22). It had presumably been painted with the building of the vaults.

Furnishings. The oldest item of furnishing is the unusual Gothic font with a presumably secondary relief of an unidentified bishop-saint (figs. 41-42). The altarpiece in Renaissance style is from c. 1620-30 (figs. 26-29), and it is evident from the accounts of the church that the pulpit was made in 1630 by the cabinetmaker Peder Snidker (figs. 44-46). From the period c. 1625-50

too come the altar candlesticks (figs. 37-38) and the baptismal dish (fig. 43), which are probably of Dutch origin. An iron-bound poor box (fig. 48) can probably also be assigned to the 1600s.

The Communion set (fig. 32) was made in 1683 by Jesper Hansen Rust in Odense, while the wafer box (figs. 33-34) was made in 1703 by Hans Nielsen Wolgast, Copenhagen; it was donated to the church by Miss Christine Christensen at the Reformation anniversary in 1836. Presumably also from the 1700s come an altar crucifix (fig. 39) and an hourglass (fig. 47), which is attached to the pulpit (cf. fig. 44).

An (†)altar painting with a motif of Jesus blessing bread (fig. 30), was added to the Renaissance altarpiece at the beginning of the 1850s; it now hangs in the western end. It is possible that the parson's and parish clerk's seats (cf. figs. 23-25) are also from c. 1850, as presumably is a collection purse (fig. 49). Two money boxes (fig. 50) were procured around c. 1860 and the Communion set for the sick was made in 1863 by Anton Michelsen, Copenhagen (fig. 35).

From the radical restoration of 1875 come the Communion table and the altar rail (cf. fig. 25), the pews (cf. figs. 23-24 and 51), the door wing between the porch and the nave (cf. figs. 8-9), the gallery (cf. fig. 51) and the hymn boards (fig. 52). The bell (fig. 55) was cast by B. Løw and Søn, Copenhagen in 1880 and a chasuble (fig. 40) was acquired in 1893.

The church ship "Erna" (fig. 54) was built around 1900 and donated in 1925 by Viggo Topsøe-Jensen, Copenhagen. The wine skimmer (fig. 36) was made in 1919 by K. C. Hermann, Copenhagen, and the chandelier in the chancel (cf. fig. 25) was made by the artist-smith Knud Eibye in Odense in 1935. Two boards listing incumbents (fig. 53) were possibly set up around 1964.

The altar painting of the 12-year-old Jesus in the Temple (cf. fig. 26) was painted in 1970 by Sven Havsteen-Mikkelsen and inserted in the altarpiece in connection with the latest restoration in 2009. The organ (cf. fig. 51) was built in 1998 by Th. Frobenius & Sønner, Kongens Lyngby and Horsens.

Colour scheme. The present colour scheme was determined during the restoration of 2009. The altarpiece and the pulpit are in scrubbed wood with gilt, grey and almost black details, while the younger furnishings are painted in the grey shades which in the pews are supplemented by blue ends with red details. In the second half of the 1700s the †pews and the †gallery were painted black with white mouldings. In 1875 the colours on the altarpiece and the pulpit were stripped and replaced by brown-tinted varnish, while the remaining furnishings were painted in imitation oak. Presumably around 1930-40 the altar rail and the parson's and parish clerk's seats were painted green with white balusters and the pews and hymn boards red with some black and gilt details.

Sepulchral monuments. In the floor lie four tombstones from the 16-1700s (figs. 56-59). Three churchyard monuments of wood from c. 1868-74 have been hung up in the church (figs. 62-66).